Дівочі Мрії

Траґі-Комедія в 6-ох Відмінах

ЗІ СПІВАМИ І ТАНЦЯМИ.

Написав року 1918 в Вінніпеґу

СЕМЕН КОВБЕЛЬ

Штука написана в альбом молодим дівчатам, котрі мріють о недосяжнім щастю понад свій стан, і многі через те попадають в нещастє, із котрого повороту нема.

ЦІНА 50 ц.

НАКЛАДОМ
Пані Др. А. Йонкерової.

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
University of Toronto

https://archive.org/details/dvochimritragiko00kovb

На спомин від Автора.

Дївочі Мрії

Траґі-Комедія в 6-ох Відмінах

ЗІ СПІВАМИ І ТАНЦЯМИ.

Написав року 1918 в Вінніпеґу

СЕМЕН КОВБЕЛЬ

Штука написана в альбом молодим дївчатам, котрі мріють о недосяжнім щастю понад свій стан, і многі через те попадають в нещасте, із котрого повороту нема.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

НАКЛАДОМ

Пані Др. А. Йонкерової.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Охрим Чайка, господар.
Марта, його жінка.
Орися, їх дочка.
Марко, молодий парубок, коваль.
Свирид Черепаха, родич Марка.
Ганна, жінка Марка.
Дувид, шинкар.
Малка, його жінка
Нечипір, **Прокіп**, } босяки, пяниці.
Городовий, (поліцай).
Іван Леонтович, син дідича.
Зося, покоївка.
Семен, **Василь**, **Харко**, } парубки
Мотря, **Олена**, **Марійка**, **Галя**, **Катря**, } дівчата.
І і ІІ музики.

Парубки і дівчата.

Діють ся на Україні в часі жнив.

ДІЯ І.

Сцена представляє вулицю в селї. З боку, на право, хата Охрима Чайки. Перед хатою тин і перелаз. За тином вулиця, дерева; в глубинї сцени керниця з журавлем. Вечер.

ЯВА І.

Охрим, з лївого боку, іде з поля, з косою на плечах; в одній руцї збанок, в другій капелюх, пристає коло керницї і кінчить молитву.

Охрим.

І не введи нас во скушеніє, но ізбави нас од лукавого святого. Амінь..!... Ну, слава тобі Господи, що вже в дома! **(Кладе косу на дерево і набирає води).** А то і водицї холодної чоловік жадний! **(Хрестить ся і пє)** А-а-а!... Ну і спека цїлїсеньку днину... аж трава зівяла! **(Випростовує крижі).** О, Господи милосерний, коли то вже раз чоловік відпочине? Е, мабуть аж в домовинї!... І родив ся на панськім, та здаєсь, що і смерть заскочить там! **(Думає).** Маленьким уже панські телята пас! Підбув трохи, за погонича взяли за пять карбованцїв на рік у службу. А коли вже виріс, то від тодї до сеї пори із косою, вилами тай ціпом мов із рідними не розстаюсь! Неначе зріс ся. Працюй, працюй день і ніч, і в голодї і на морозї і годї із тої біди вибитись. **(Глядить у хату).** А здаєть ся, що моїх ще нема в дома. Певно дожинають. Завтра свята недїленька, а там може і дощ прийде, то добре булоб як би все було у спрятку.

Тілько всего, що та одна нивка тай хатина по батькові осталась та є хоть свій куток. Нехай вже самі розщибають ся коло свого а я вже на лані буду вікувати. Заробити треба. **(Пє воду і хрестить ся).**

ЯВА. 2.

Марта і Орися йдуть з поля. Орися несе вінок пшениці, а Марта серпи і мішок від харчів.

Орися:

Що він вам, мамо, казав як ви остановились коло кузні?

Марта:

Нічого! Казав щоб серп принесла поострити, а то тупий вже дуже. Не ріже, тілько скубе!

Орися:

А ось і батько вже дома! Здорові були таточку! **(Обнимає батька і дає вінок).** Ось вам вінок принесли!

Охрим:

Дожали? Ну, слава Богу!... **(Цілує Орисю).** Спасибі тобі доню за подарок! **(Дає карбованця).** А отсе тобі на стрічки. Тай тобі Марто спасибі, що дожала. Буде спокійна голова. А може поносили? Здаєсь буде дощ з неділї. А богато є?

Марта:

Та є сім кіп і двайцять! Гарна пшеничка!

Охрим:

Слава тобі Господи! Ну, ідиж, іди та зладь вечеряти, а то поголоднїли мабуть.

Марта:

Іду! Орисю внеси води, а ти Охриме піди та

Охрим: А отсе тобі доню карбованця на стрічки. — Дія І., стор. 4-та.

врубай дров, щоб було і на завтра, тай внеси до хати. **(Іде в хату).**

Та я врубав ще вранці, буде досить! Піду внесу! **(Виходить поза хату).**

ЯВА 3.

Орися:

(Сама). Господи Боже! Чого нам така біда? Батько і мати працюють цілий свій вік і кінця тому нема. І в мене вже спина болить. Сонце пражить цілий день, а ти роби не розгинаючись, щоб куска хліба не забракло. І так день за днем, рік за роком, тай житя так зійде, бо на що краще годі надіятись... Хибаж всї люди на те сотворені, щоб так бідувати?... Здаєть ся, що не всї! От пани: Цілий день сидять в холодочку, між нахучими цвітами в городї, або в мальованих покоях, та в дорогих шатах пишають ся! Їм і птички гарнїйше співають, і все житє у них раєм видаєсь. Живуть в роскошах, не працюють, не знають недостатків, а всеж їх так само Господь сотворив як і всїх людий. **(Задумуєть ся).** Господи! чомуж я панянкою не вродилась? Сидїлаб собі в горницях, та тільки другим розказувала, що робити!... Та годї! Менї таке щастє не судилось... Кажуть менї, що і красою надїлив мене Господь, та що з того?... коли щастя не дав!... Ось, Марко вже докучає матері, щоб віддали мене за него замуж. І мене він любить з малку ще. Гарний парубок, здоровий, роботящий, добрий, щирий, і коваль добрий, як що викує то хоть бери та цілуй! Та всеж він таки тільки коваль. Все із вуглєм та сажею, сорочка попалена, руки як кора, та все то у своїй кузнї із людьми переговорюєсь, то за роботою глядить, а

з жінкою ніколи буде і слова ласкавого промовити. І чи-ж се мені буде полекша? Хиба-ж се моя доля така? **(Задумуєсь).** У мене все якась думка находить, що мені краще житє судилось!... От хочби і сьогодня. Як панич перестрів нас на дорозі, як любенько усміхнув ся до мене, як ласкаво заговорив, як чемненько уклонив ся відходячи. От як би так... **(Стрепенулась).** Та що се я?... Хибаж можна мені об сім думати?...

(Голос Марти з хати): Орисю! А давайже-ж воду! Чого там засиділась?

Орися:

Зараз, зараз! **(До себе).** А може він мене і уподобав? Хто знає? У панів буває всяко!... Ох, колиб, Господи, так мені панею стати... Зажилаб у роскошах, батька і матір вирвалаб із нужди, а Марко собі знайшов би иншу. **(Бере воду і йде у хату).**

Охрим:

(Несе дрова). А відчини там котра! **(Марта відчиняє, Охрим вносить дрова до хати, Марта за ним зачиняє).**

ЯВА 4.

Марко:

(З ліва входить. Розглядаєсь). Нема, тілько що бачив як була ось тут. Пішла мабуть в хату. **(Заглядає у вікно).** Вечерять збирають ся. Нехай, не буду мішать! А тут ніколи! В кузні люди ждуть, а мені конечно треба упевнитись. **(Думає).** Е, краще зайду до дядька Свирида, попрошу щоб зайшов та поговорив з старими. Як що старі згодні то завтра і посватаємо. Орисі я вже нераз натякав, але вона ні сяк, ні так. Звісно, дівчина.

Здаєть-ся, що радаб, та коли спитаю об сім то все чогось обминає і скручує на иншу бесіду, щоб не признатись прямо. Сим тільки мучить мене... А може хто другий у неї на думці?... Хто дівоче серце вгадає?... А мені така скука, так тяжко на душі як не бачу її, що і місця не знайду собі. І нема в мене щирого друга, порадника, щоб розважив, порадив, поміг. Все в кузні тай в кузні. Ніколи і межи парубків вийти, можеб що і довідав ся! **(Сідає на керниці і співає тихо).**

Чи ти ясна зірко бачиш мене з неба,
Що моргаєш любо, коли лиш поглянь?
Ти, певно, все знаєш, чого мені треба, —
Та не чуєш болю, сердечних зітхань!
Чи бачиш як серце горе придавило?
Чи чуєш як душу туга розрива?
Тебе ясне сонце жаром розжарило,
А місяць коханєм тихим покрива.
Скажи, ясна зірко, ти бачиш з висока,
Чи є там у Бога щастя сироті?
Як бачиш, як знаєш, зірко ясноока,
То дай мені знати, хотяй би і в сні!

(Чути з далека регіт дівчат і гамір).

От уже із поля йдуть! Веселі, жартують! Прийдуть, повечеряють і далі на вулицю гулять! А мені мабуть не доведесь. І так вже забаривсь, а люди в кузні ждуть. Казав на хвилинку! Піду, щоб не застали тут а то забакають, і не пустять. Може і оброблюсь скоро тай опісля вийду до них! **(Пішов).**

ЯВА 5.

Дівчата і парубки йдуть вулицею, весело розмовляючи.

Марійка:

Постійте сестрички, я викличу Орисю. **(Пе-**

релазить через тин і кличе крізь вікно). Орисю!

Харко:

Та не кричи, а то вдавить ся! Не бачиш як нельку напиха?

Орися:

(В дверех) А що там? Куди ви зібрались?

Марійка:

Виходь, сестричко, на вулицю. Поспіваємо! Прийдеш?

Орися:

Прийду, тільки повечеряю, та матері де-що поможу!

Марійка:

А не барись дуже! Ми підождемо там!

Добре, добре! **(Іде в хату. Всї відходять жартуючи. Чути як соловій близько ляскоче).**

Хор (за кулїсами):

Ой, із-за гори та буйний вітер віє,
Ой, там удівонька та пшениченьку сїє,

А посїявши, стала волочити,
А заволочивши, стала Бога просити:

Ой, уроди Боже та пшениченьку яру,
Для вдовиних дїток тай на вдовину славу!

Ой ще удівонька та до дому не дійшла,
А вже кажуть люди що пшениченька зійшла.

Ой ще удівонька тай на лавку не сїла,
А вже кажуть люди, що пшениченька доспіла.

(Пісню сю тихо співають за кулісами з перервами цілу першу дію).

ЯВА 6.

Охрим:
(Виходить з хати і сідає на приспі):

От, що то молодь! Веселе! Жартує, пустує і байдуже, що цілу днину на полї гарює... А красний, чудовий вечір! **(Зїває і хрестить ся).** Гай, гай! Колись бувало чоловік і сам не гірший був. А тепер що? От не успів повечерять тай вже хавки деруть ся! Спать пора! **(Зїває і хрестить ся).** Во імя Отца і Сина і Святого Духа. Амінь. За молитвами святих отець наших...

ЯВА 7.

Свирид:
(Входить). Добрий вечер, куме! Віддихаєте?

Охрим:
А. доброго здоровля! Віддихаю трохи! Гарний вечер! Погода, холодом аж любо посидїти!

Свирид:
Дуже гарний! Здаєть ся так би і до ранку сидїв та слухав того тьохканя соловейка в корчах та тих веселих співів по селї, та... коли кости болять і на сон морить. Чоловік натомив ся що і рук не чує. А ви і нинї на ланї?

Охрим:
А деж? Менї вже там мабуть і дома буде. Сїдайте, будь ласка, що нового скажете?

Свирид:
(Сїдає і витягає табаку). Маю до вас малень-

ке діло. (**Частує табакою**). Позвольте!

Охрим:

(**Бере**). Що таке? Кажіть.

Свирид:

Та, бачите, таке: От той, Марко, отсе заходив до мене тай прохав, щоб зайти до вас і розпитати де-що. Він, бачите, задумав дружитись, бо самому сироті ніяково. Він уподобав вашу дочку тай хотів би людий післати, та не знає на яке. Він парубяга собі нічого, здатний в селї, добрий коваль, ну і не пустий!

Охрим:

Та він колись вже і менї натякав про се! Щож, я не від того! Він, правда, що парубок чесний і роботящий, та тільки не знаю як там межи ними? Чи вже, як то кажуть, обнюхались? Треба би дочки спитати.

Свирид:

Та він казав, що хотів би ваше слово почути, а вже решта то його діло!

Охрим:

Та воно так ,а все таки... (**До вікна**). Оришко! Але, краще зайдімо в хату! Там поговоримо! Вони там порають ся, та й ми посидимо. (**Встають і йдуть в хату**).

ЯВА 8.

Харко:

(**Входить**). Ще й досї не нажерлась? Тілько бігай та бігай! А без неї дївчата як ті сови понадувають ся і анї ду-ду! (**Іде до вікна**). Еге? Там ще хтось сидить! Мабуть старий Черепаха. Щось,

чи не короваєм пахне?... **(Дивить ся в вікно).** Еге, вже і хмарить ся, на дощ збираєсь мабуть... Певно, ти, голубко, і не вийдеш коли така халепа з тобою!... Е, іде на двір! Сховаюсь! **(Відскакує від вікна і присїдає під тином).**

ЯВА 9.

Двері отвирають ся раптом. Орися вибігає і біжить дальше. За нею виходить Охрим, Свирид і Марта.

Охрим:

Орисю!... Що з нею? Куди вона побігла?

Марта:

А, Господь її знає? Тільки майнула поза керницю!

Охрим:

От, дурне козиня! Та нічого, куме, нічого! То звичайно дївоча примха. На те нема що зважати!

Свирид:

Та так! А всеж воно якось ніяково. Хто його знає? Може дївчині і що иншого в голову залїзло? А шкода би. Гарний парняга! Так що йому сказати?...

Охрим:

Та скажіть, що я не від того. Нехай присилає! Чи так жінко?

Марта:

Я рада, від серця рада. Менї її бачити за Марком, то і лїпшого щастя для неї не бажалаб. Се нічого, що вона ґедзкаєсь. Людий нехай присилає.

Свирид:

От спасибі! Так і скажу. Оставайтесь здорові.

(Чути спів з далека). От як виспівують. Гай, гай! Молодість! **(Іде):** Добра ніч вам!

Охрим і Марта.

Добра ніч, куме! Спасибіг вам! А вибачайте, як щось не теє!... **(Проводжають його).**

Свирид:

Нічого, нічого! Так завтра сподійтесь!

(Вийшов).

ЯВА 10.

Марта і Охрим вертають.

Марта:

І щож вона? Нічого не відказала?

Охрим:

Не бачиш? Повертїла хвостом, скривилась, як середа на пятницю, вхопила хустину тай побігла з хати!

Марта:

Та бо ти, Охриме, дуже вже раптом почав! Хтож так робить? Тиж знаєш, що дівчина соромить ся, та ще і при чужім чоловікови. Треба було по маленьку, а не раптом!

Охрим:

А якже? Стану я перед рідною дитиною вниматись? Кажу, хлопець гарний, статочний, ремесло має в руках не зле, коваль! Спрота, свекрухи не буде. Час би, кажу, і тобі над собою подумати, поки добрі люди трафлять ся.

Марта:

А вона що?

Охрим:

А тиж не бачила? Чиркнула тай побігла як коза!

Марта:

От дурне! Вже щось в голову стрілило друге!

Охрим:

Я тобі казав і кажу: що в тім і твоєї вини не мало. Треба було менше пестити ся з нею та хухати як на писану торбу. Не треба так дуже потурати її примхам, а то розвезла як яку панянку. Все тільки в зеркалї сидить.

Марта:

Охриме! Що ти говориш? Хибаж як инакше я можу? Таж то єдина моя потїха, моя надія, моя єдина дитина! Ще буде мала час і набідуватись та натерпітись на своїм віку. Тілько її, що в рідної неньки погараздує.

Охрим:

Та воно так. Гляди тільки щоб через пестощі рідної матері та не прийшлось її колись каятись або і проклинати твої кости в могилї.

Марта:

Ох, Матїнко Христова! Та хибаж я не рада щастя своїй дитинї? Що ти старий напосїв ся. Не хоче, то Бог з нею! Хибаж вона вже так перестарілась, щоби аж виганяти з дому против волї? Я поговорю, попрошу, але силувати не думаю. А врештї, Божа воля і нас не забуде! **(З далека чути спів Марка за кулїсами).**

(Марко (за кулїсами):

Ой зійди, зійди, ясен місяцю,
Як млиновеє коло,
Ой вийди, вийди, серце дївчино,
Та промов до мене слово.

Ой радаб же я та виходити,
Із тобою говорити,
Та судять, гудять, вражії люди,
Та хотять нас розлучити.

Охрим:

(Прислухуєсь, говорить до Марти): От чуєш Аж серце радуєсь. То Марко так. Вже обробив ся в кузни. Мабуть і йому погуляти захотїлось. Менї він полюбив ся як рідний син! От, щоби то за щастє було мати його в своїй сїмї з рідною дитиною г парі!... О, чуєш? Що за душа! Що за голос!...

Марта:

Та то і в мене наче щось ворушить ся в серцї. Та щож порадимо? І Господь знає що їй до голови влїзло! Вже помічаю від кількох днїв, що вона будь то би перемінилась. Все сумує чогось, зітхає, а Марка уникає як може! Але я дізнаюсь! Конечно дізнаюсь!... **(Ідуть обоє в хату).**

ЯВА 11.

Марко:

(Кінчить співати входячи на сцену):

І знову утїкла! Анї словечком не перекинулась зі мною! **(Важко схиляє голову).** Що се із нею сталось?... Ох, ти непокірне серце, чого стукочеш? Чому спокою не даєш менї нї в день нї в ночи? Щастє усміхнулось менї на хвилинку

наче благодать із неба, тай знову закрилось туманом! Мені осталась трівога і непевність, а за тим біль і мука!.. Ох, Орисю!... Раю мій!... За що ти мучиш мене так люто?... **(Задумуєсь).** Пітиб розвідати чи був дядько, чи ні? Та тяжко зважити ся! Дівчата кругом мене мов ластівочки щебечуть, і вють ся, а там гляди глузувати почнуть, що облизня піймав, і я не знатиму навіть чим відговоритись. А парубки вже і так дотинають. Не знаю, чи то із зависти, чи тільки так щоб допекти! **(Хвилю думає).** Ех! Піду до дядька, може де-що розвідаю! **(Вийшов).**

ЯВА 12.

Дівчата з сміхом входять і стають кругом.

Марійка:

А що, не казала? Ха-ха, ха, ха!

Олена:

Та що казала? Хибаж то він?

Катря:

Який же біс другий? Він! Харко! Хибаж хто другий на такі збитки здатний?

Мотря:

Добре вам реготатись, коли не дотикає, а мені і серце наче перестало битись, коли марюка хвостом замахнула!

Усї:

Ха, ха, ха, ха... **(Регіт).**

Олена:

І де він то роздобув?

Марійка:

Як де? Панич приніс ще вчора! Господи, що

сміху було! А стара Коновчиха ще і досї хрестить ся та зашіптує. Каже, що нечистий її привидівсь.

Усї:

Ха, ха, ха, ха!...

Мотря:

Вам смішно, коли вже дізналисъ, а як би так котра побачила ненадійно, то на місцї застиглаб!

Марійка:

І перехреститись не змоглаб, не то що сміятись!

Олена:

Ого! Як не злякалась! Хиба-ж я що, не знаю того, що медведів в селї нема?

Мотря:

Ой, йой, йой! Чому нема? Чи мало їх?

Олена:

Де? Де ти їх бачила?

Мотря:

Та нерний твій Остап чим не медвідь? І морда така, і уши, і лаби, ну і гуде як медвідь.

Олена:

А твій Семен лїнивий? Як іде вулицею до тебе, то всїх собак побудить.

Усї:

Ха, ха, ха, ха...

Галя:

А стійте но дївчата! Що се в корчах наче сопе?...

Дівчата:

(Зі страхом збивають ся в купу). Ох, матінко! Де?...

Галя:

Ха, ха, ха! А що Оленко! Не злякалаб ся?

Катря:

Та що ти нас полошиш? Оленка ще не таку страховину бачила і не злякалась. Вона бачила живісенького вовка на ланцюху в дворі і не злякалась! Тай то не в білий день а в вечер.

Олена:

Цур на тебе! Коли?

Катря:

А тогди!... Забула?...

Мотря:

А вона що в дворі забула, що ішла в вечер туди?

Катря:

Забула паничеви добраніч сказати.

Усї:

(Регочуть ся) Ха, ха, ха!...

Олена:

Чого ви наносїлись на мене? Що я вам винна.

Катря:

Та нам нїчого не винна, але де-кому то і винна. І то як сама не віднесеш, то і сам прийде тай візьме!

Олена:

Кому винна? Що? Хто прийде?

Катря:

(До дівчат). Панич її поцілував, а вона не віддала і досї! То гляди, що ось-ось прийде упоминатись!

Марійка:

Та годї, Катре, чого справдї вчепилась дївчини?

Галя:

Мабуть самій зависно! Ха, ха, ха, ха!...

Усї:

Регочуть.

Катря:

До хріну він менї здав ся. Почепіть собі його на шию!

Галя:

(До плачучої Оленки). Не плач сестричко! Не против ся, що в Катрі язик розкрутив ся як вітряк! А вітрець гарний, так просто у двір і тягне!

Олена:

Мели, мели!... Чей чогось домелеш ся! **(Відходить назад).**

Марійка:

І чого ти справдї, Катре, вчепила ся її? Сердиш ся, що панича в тебе відбила?

Галя:

Не сваріть ся дївчата кат зна за що!... Хибаж панич і справдї таких сорок потребує? Не мав би на кого дивитись!

Мотря:

А і справдї, Галю! Йому досить коли на тебе оком кине!...

Галя:

Менї він на біса здав ся! Він вже не таку

кралю наглядів!

Мотря:

А якуж? Де?

Галя:

Хибаж не знаєш? А хто частенько на панський тин поглядає?

Дівчата:

Хто такий? Кажи Галюсю! Кажи!

Галя:

А Орися Чайківна! Що, не знаєте?

Дівчата:

(Здивовано). Що?... Орися?... То він Ірод вже і на неї задивив ся?

Катря:

То туди її понесло недавно, що і обізватись не хотіла? Кричу: Орисю! Орисю! Зачекай! Заспіваємо! Де там! Анї оглянулась!

Мотря:

Не боїть ся вовка на ланцуху? От-так, козирдівка! Герой! А як жеж Марко?

Галя:

Що вже і Марка чіпляєтесь? Зась вам до него!...

Мотря:

Бідна сестричко! І не достерегла братіка, що попав в таку халепу! Шкода його!

Галя:

Він не просить тебе плакать за ним!

Марійка:

Пст! Чекайте! Що то воно он там крадесь корчами?

(Дівчата всї збивають ся в купу з перестрахом).

ЯВА 13.

Орися іде до дому не дивлячись на дівчат.

Марійка:

Та се здаєсь Орися! **(Голосно))** Орисю! А звідкіля так рано?

Орися:

До тітки ходила! Або що?

Мотря:

До тітки. мотати мітки! А що там тіточка? Пригорнули? Поцілували?

Орися:

Цур тобі! Що се ти плетеш?

Мотря:

Плету. мету, щоб зловила ся птичка на лету! Яка пані велика... За тіточкою і погулять з нами ніколи!

Галя:

Мабуть не до вподоби, та ходила до тітки жалітись!

Усї:

Ха. ха. ха. ха!...

(Чути бурмотанє).

Дївчата:

(Зі страхом). Ох! Матінко!...

ЯВА 14.

З корчів вибігає Харко, убраний в медвежу шкуру. Коли нема шкури то може бути і кожух обернений вовною на верх.

Харко:

Г-р-р-р!... У-у-у-у...

(Дївчата з вереском розбігають ся на всї боки, Харко і собі побіг за дївчатами.

Орися:

(Утїкла під хату, сама): От, шибеник, як залякав! Аж серце перестало битись. **(Задумуєсь):** Вони щасливі, веселі, безжурні, зійдуть ся знова і дальше жарти, співи і танцї. Лиш мене якась нудьга присїла... При Ясеви усе забуло ся, а тепер знов нудьга... Що буде коли Марко дізнаєсь? Любий, дорогий Марку! Я тебе любила, дуже любила! Та, мабуть не судилось нам жити вкупі. Він і справдї пропадає, гине за мною! Любить... горячо!... та все не так як він, мій Ясь коханий!... Що я? Що зо мною дієть ся? Невжеж менї судилось бути панею?... **(За сценою чути далекий спів).** Знову співають? Ох, як же хочеть ся побігти туди, заспівати, погуляти, та не можна!... А то зараз на глум підіймуть. **(Задумуєсь).** І щож? Хиба-ж менї заказано бути панею?... А Марко?... **(Сїдає знесилена на приспі).** Сердечний Марко? Він так побиваєсь! Він такий добрий! Він не простить менї! Він буде ходити все житє за мною мов тїнь і буде затроювати менї мій рай своїми муками! Бідний він! Ох, Боже! Матїнко Пречиста, научи мене, що менї робити? Без твоєї помочи я пропаща! Пропаща!... **(Зхиляєсь на приспу і плаче довго, потім засипляє, спів мовкне).**

Марта:

(Вийшла з хати). Вже і місяць сховав ся, а її нема! Де-б се вона була? І в гуртї між дївчатами її не було. **(Поглянула на приспу).** А ось, моя голубка! Орисю! Орисю!... Заснула!... Орисю, йди дитинко до хати та лягай! тут холод! **(Мацає голову).** Головка горяча!... Орисю! Орисю... **(Телепає).**

Орися:

(Підводить голову). Що мамо?

Марта:

Іди доню до хати! Ніяково тут під хатою спати. Ходи!

Орися:

Мамо оставте мене! На хвильку! Я трошки спочину тут! Тут так гарно, вітерець легесенький подихає. Я мамо зараз прийду! Йдіть!

Марта:

Що мені робити?... Та як же так на дворі?... Іди в хату!...

Орися:

Я мамо зараз прийду! Лишіть мене! **(Засипляє).**

Марта:

(Хрестить її). Ну, спочинь доню, спочинь! Тут справді гарно, тепло! **(Чути соловія).** Птички співають, і самій не хочеть ся іти в хату! **(Цілує Орисю).** Ну-ну спочинь дитинко, та не барись а то холодно буде! **(Іде в хату).**

Хвилю тихо. Соловій щебече; темно.

ПОВОЛИ ЗАВІСА СПАДАЄ.

ДІЯ II.

Сцена представляє майдан серед села. В далї видно панський двір. Вечер.

ЯВА 1.

(Парубки де-котрі сидять а другі лежать на траві. При піднесеню куртини сміх)

Семен:

Як же бреши, то бреши гладко! Хотий се твоє ремесло, а все щось воно не так виходить!

Василь:

Не перебивай, Семене; ти звик тільки брехнї слухать, а як що правдиве то вже зараз не гладко!

Семен:

Ну-ну, брехачу! Дальше!

Харко:

Косимо ми дальше! Оден за другим, хлопцї виспівують, вигукують, аж тут Ясь кинув косу дядькови тай кличе мене до себе. Я й свою кинув тай підходжу, а він до мене: а як тобі, каже, на ім'я?... Харко, кажу! Ага, каже, то се ти той урвитель, що менї дївчата скаржились, що їм зонтки виробляли? Той самий, напичу, кажу. А він до мене: Харку, каже: чи не знаєш ти де сидить Гриць Козуб? Та чому, кажу, не знати? Знаю!...

Семен:

А на якого врага йому Козуб здав ся?

Харко:

(До парубків). Бачите? Вже хапнуло за пе-

чінку! Хибаж, не знаєш, що йому не до старого діло, а до Мотрі!

(Парубки сміють ся).

Семен:

А щоб ти подавив ся! Та що ти із дівчини глузуєш? Чи може сверблить чуб? Гляди, щоб часом не намняв!

Харко:

Мені чуба мняли не такі як ти, жовтодзюбе! А коли хрестяни говорить про образи, то ти не звертай про гарбузи!

Семен:

Повага!... як в Іцкової собаки!

Харко:

Нехай би було і менше як в Іцкової собаки, а всеж таки більше чим у тебе!

Семен:

Но, но! Ти чогось договорни ся! Я вже бачу, що сверблять ребра!

Василь:

Лиши його, Семене! Хиба-ж ти не знаєш його? Він нарочно плете, щоб тебе подразнити!

Семен:

Дядька свого горбатого хай дразнить, не мене!

Василь:

Ну, ну! Дальше Харку!

Харко:

Я кажу: знаю паничу! А він до мене: Коли знаєш, то зайди сьогодня вечером і скажи Мотрі, щоб ждала мене біля керниці!

Семен:

Мовчи, бісове падло, а то так і лоб розчерешю! **(Встає).**

Харко:

Встає і собі). За віщо?... Що правду сказав? Коли вже лоби черепити зібравсь, то перше паничеви попробуй, а то дивись... зведе дівчину з ума, то тогді, щоб собі ти не розчерепив!...

Семен:

Ти від коли сторожем обібравсь до дівчат?... Чи не від торічної Маланки, як собаки свиту порвали на перелазї?

Харко:

Порвали, то не твою! До тебе не ходив нової позичати! А ти не возись так високо зі своєю Мотрею! Таке зїля і в зимі пахне! Краще дивись, щоб не прийшлось за старою Деркачихою бігать і то в третий день по весїлю!... Панич не з біса!... Смачно цїлуєть ся!

Семен:

(Хватає його за груди). Що? Що ти базїкаєш?... **(Хвилю борикають ся).**

Парубки хватають їх і розводять).

Парубки:

Що ти Семене? Чого бісиш ся? **(Семен рветь ся до Харка).**

(Марко і Орися доси стояли на боцї і нишком розмовляли. Орися все нетерпеливо оглядаєсь).

Марко:

(Підходить): Що се? Вже і драча? Не можна без неї?...

Харко:

Розбісив ся, що панич не знає досї де його Мотря живе, бо допитував ся у мене!

Семен:

Замовчи бісове падло! **(Рветь ся).**

Орися:

(Підходить): Що, що?... Що питав ся панич?

Харко:

Питав ся, чи не знаю де живе Мотря! Просив поклін передати. Я Семенови розказав, а він озвірив ся! До голови дереть ся!

Орися:

(Задрісно). Семене лиши його. а краще сам доглянь! Мабуть Харко сей раз не брепе, хотяй з роду правди не казав.

Семен:

А щоб ви показились усї! Бач як обізвалась! За серце взяло, що не про ньої діло!

Марко:

Що? Що ти сказав?... **(Підступає до Семена).**

Семен:

Те саме, що казав! Чей-же не позакладало!

Марко:

Він собі думає, що всї на його цяцю похожі! Панич Мотрю обнимає, а його по тютюн посилає!

Семен:

І ти туди?... Гляди небоже, щоб і тебе часом не післав за чим! Бо щось вже дуже почалась стрілянина очима! Чуже доглянув під лїсом, а свого під носом не добача!

Марко:

Я вже і поза лїсом добачив, що ти дурний!

Семен:

До таких хитрунів не піду розуму позичать, бо за три шаги в цигана більше куплю, чим в тебе є!

Марко:

Замовчи!...

Семен:

Ну чого наостривсь? Думаєш, що злякаюсь? Я ще не забув торічного! Уступись а то пригадаю!

Марко:

Що таке пригадаєш? Що потрусив трохи. Коли хочеш, то я готов ще раз!

Семен:

Ти мене? **(Кидаєсь до Марка).**

Марко:

(Хватає його за груди і кидає об землю). Геть!.. А то ребра полічу!

Орися:

(Кидаєсь до Марка): Марку! Що ти? Покинь! Уступись краще.

Марко:

Нехай не лїзе! Щож се він розрішав ся?

Семен:

(Встав лютий): Ти тручаєш ся? **(Кидаєсь до Марка знову, парубки держать Семена). Пустіть** мене, я розірву його!

Василь:

(Відводить на бік): Ну, ну, не розривай, а то запах буде! Бачиш, що не рветь ся так легко. За тугий на твої руки!

Харко:

От і баталїя! Команда: Стройсь! Дивись як удавав смирного? Завелись чорт батька зна за що! Ще щастє, що тину близько нема, а тоб взялись зараз кілки рахувати!

Семен:

А ти замкни свій ящик, коли не до тебе пють!

Харко:

Пийте, на здоровлячко, я сьогодня з постом! Ви ось тут розкогутились, та й дівчат тяжко діждатись. Боять ся! Як хочеш кулаків попробувати, то от Захаркова кобила пасеть ся! Іди та попробуй!

Семен:

А тобіб тільки на базарі між бублейницями сїсти, то і язикови булаб робота!

Харко:

(Прислухуєсь): Тихо! Ось гуси ідуть! Чуєте як ґеґочуть! Хлопцї! Поховаймось!

(Парубки заворушились; дехто ховаєсь поза кулїси, дехто поза корчі, а Харко лягає на сценї і вкриваєсь свитою).

Марко:

Ходїм лїпше звідси!

Орися:

Нї! Ось тут на боцї постіймо! Почуємо, що говорить ся! Хлопцї поховались, а вони їх тут шукатимуть. **(Відходять в глубину).**

ЯВА 2.

(Входять дївчата; попереду Катря).

Катря:

Казали, що тут будуть, а їх нема! **(Гукає).** Го, го!...

Дївчата:

Го, го!... **(Наслухують).** Не чути!

Галя:

А хтож тобі казав, що тут будуть?

Катря:

Таж Харко казав!

Марійка:

Харко? Ха, ха, ха, ха!... От знайшла правду! Та він і рідного батька піддурить!

Олена:

Нема, то ще прийдуть! Можна тут зачекати! Ходїм, он там на траву посїдаємо! **(Іде вперед і наступає на Харка. Харко ворушить ся й хропе)** Ай!... А се що?

Дївчата:

Дївчата з великим криком кидають ся втїкати туди де хлопцї поховались. Хлопцї вилазять з укритя і кричать: Гу! гу! гу! Дївчата кидають ся в другий бік з більшим виском і натрафляють на Марка і Орисю.)

Мотря:

Ай! А се хто заховавсь? Се ви голубятка?

Марко і Орися:

(Виходять всї на середину): Здорові дївчатка! А що здибали своїх? Ха, ха, ха, ха!...

Галя:

Здибали! Як борсуки поприлипали до землї! Іроди! На смерть полякали!... Ой! Як серце бєть ся!

Олена:

А я трохи голову не зломила на того шибеника! Диви як притаїв ся! Чекай-же, шибенику, я тобі твою куштрю обскубаю!

Харко:

А якаж вас бісова мати розносила по ночи? Не дасьте чоловікови відпочати! На голову лїзе, наче свому батькови!

Олена:

Тобі було голову он там в баюру запхати, там нїхто не наступив би!

Дївчата:

Ха, ха, ха, ха!...

Марійка:

Дївчатка! Ану давайте заспіваємо то і переполох відійде! Орисю! Ану якої!...

Харко:

Що гуртової, як я ще самий не співав?

(Співає).

Білі крупи, чорна гречка,
Дурна дівка як овечка,
Дурна-дурна скрутила ся.
Бо дурману наїла ся.

Дівчата:

Ха, ха, ха, ха!... Цур тобі навіжений з такою піснею! **(Бють в спину Харка).**

Харко:

Або ви кращу умієте? Ви повинні собі одна з другою добре затямити щоб опісля і цітий понаучували!

Марійка:

А від кого ти научивсь? Чи не від своєї тітки сухореброї?

Харко:

Ні, се я від твого дядька кривовязого!

Василь:

Чого дивуєтесь? Не знаєте, що він все про свою рідню і співає.

Харко:

Я би і про твою заспівав та рила бракує, а без нього не втну!

Всї:

Ха, ха, ха, ха!

Галя:

Випив, Василю? Обітрись, та вибачай за закуску!

Марійка:

Ха, ха, ха!... Яке їхало таке здибало! Ну, годї вже шуткувати! Помагайте! **(Співає а хор дївчат підхоплює):**

На ставочку білі гуси
По осоцї грають,

2) Чось дівчата посумніли,
Чогось не співають!

Грайтесь гуси по водиці
Поки ледом стане!
2) Не сумуйте дівчатонька
Поки Харко з нами!

Харко:

(Бундючно) Себ то ніби я!

Олена:

Не ти, не ти, йолупе, а другий, такий дурноватий як ти!

Харко:

(Живо): А хибаж є ще де другий такий?

Всї:

Ха, ха, ха!... Є! Є! такий самісінький!

Харко:

А деж він?

Катря:

А в болотї сидить, не знаєш де?

Харко:

Та знаю! Але менї казали, що се твій дядько!

Катря:

Тьфу на тебе! Навіженний! **(Бє його кулаком).**

Харко:

От так? То се хиба я на те вам здав ся, щоб було на кого тюкать. Добра менї радість! Самі скучають одна наперед другої за тим паничем, а ти Харку розважай та розганяй скуку, а вони за те тобі стусанів в спину не пожалують!

Дївчата:

Що, що?

Мотря:

За яким паничем скучають?

Семен:

(На боці стоячи): Мотре, а йди но сюди!

Харко:

Ага, йди, йди! Спитай чи не бачив де?

Мотря:

Кого не бачив?

Харко:

Чорта рогатого!

Мотря:

Тю на тебе! **(Штовхає його й іде до Семена і з ним тихо розмавляє).**

Орися:

Ану, Харку, ще якої!

Харко:

Га?!...

Орися:

Заспівай ще якої, веселої!

Харко:

Поцілуй мене, то заспіваю!

Орися:

Потому, Харку, як вмиєш ся!

Харко:

А стусана то і не вмиваному можна?

Орися:

Ану дівчатка утнемо?

Василь:

Куди вам співати? Об спасеню душі треба думати!

Харко:

Ага! Як на лану, то дере одна з другою пельку аж собаки в селї заводять, а на вулиці, то ти Харку співай, а самі анї чичирк! Ге. ге! Панянки! А коби хоч у долонї заплескали, коли даром слухаєте одна з другою!

Марійка:

Заплещемо, заплещемо, тільки підійди та настав шику! Побачиш, аж залящить!

Харко:

О-о-о-о! **(Смикає Марійку за ніс).**

Марійка:

(Штовхає його). Чекай ти шибенику!

Марко:

От будуть торгуватись як капан за дьоготь! Починай Орисю! Та гарної!

Харко:

Ану-ну, жалібної, аби аж в покоях почули!

Василь:

Харку! Досить вже тих дотинків, а то ще обірвеш де-що!

Харко:

Я вже досить обірваний!

Марко:

Ну, Орисю!

Орися:

Помагайтеж дівчатка! **Співає, а хор дівчат і парубків підхоплює другу часть):**

Коло греблї яворина, коло млина кладка,
Я з нелюбом говорила, а за любим гадка!
Хор: Я з нелюбом говорила, а за любим гадка.

Нелюб менї присягає, що мене кохає,
А словами мов клїщами за серце стискає.
Хор: А словами мов клїщами за серце стискає.

Не клени ся козаченьку, клятва не поможе,
Бо кайданів на серденько нїхто не наложить!
Хор: Бо кайданів на серденько нїхто не наложить.

Не вяжи ся біснуватий, не наводи скуку,
Бо хто забрав моє серце, той візьме і руку.
Хор: Бо хто забрав моє серце, той візьме і руку.

Лекше з милим у могилї холодній лежати,
Як з нелюбим молодії лїта коротати.
Хор: Як з нелюбим молодії лїта коротати.

Харко:

А що сороки?... Чому самі такої не втнете? Га?... Ви тільки Харка в спину штовхать умієте, тай он на ті високі тополї позирати, чи не видно капелюха з пірям!

Дївчата:

Пришелепуватий!

Марко:

Що ти, Харку, все штрикаєш в вічи тим навістним паничем? Чиж нема уже що иншого до бесїди?

Харко:

Та у тебе Марку може є що й друге, але їм бачиш тільки одно на думцї! Перестань на хвилину про нього згадувать, то так і посоловіє кожда!

Марко:

Хибаж він вже так усїм голови позакручував?

Орися:

(Відводить Марка на перед сцени. Парубки шепочуть з дївчатами): Марку, і ти слухаєш такого баламута? Не бачиш, що він на самих збитках?

Марко:

Щось менї ті збитки за дуже на правду скидають ся! Щось в тім і є, та тільки чорт розбере що?

Орися:

Щож тут розбирати? Що Харко вигадує, того і розбирати нїчого, він виріс на шутках!

Марко:

То себто із шуток ти Орисю вже довший час

утїкаєш від мене? Себто на Харків жарт ти оминаєш мене?

Орися:

Що ти, Марку?... Чого розтрівоживсь, коли нїчого не бачиш і не знаєш?

Марко:

Хотяй не бачу, та чую серцем. Воно у мене не брехливе. Та я не спочину, поки не дізнаюсь правди, а тодї горе тому, хто менї на дорозї стане!

Орися:

(Лукаво, жартом). І щоби ти зробив тодї, колиб мене побачив приміром з паничем?

Марко:

(Озвіривсь): Що? Ти пробуєш мене? Не грай ся Орисю з вогнем, а то попече!

Харко:

(Виходячи за кулїси говорить нїби до себе): Щось клює! Тільки не знати яка зловить ся! **(До всїх).** От перешіптують ся! Певно так, щоб Харко не чув! Хай вам біс. Я уступлюсь, щоб чужого гріха на душу не взять. **(Виходить).**

Орися:

Перестань Марку лякати мене! Мене ще нїхто не продав анї ти не купив, щоб загнуздувать по свойому. Я ще вільна птичка.

Марко:

(Спаланув): Ось куди ти, Орисю, стріляєш? То така твоя щирість до мене?

Орися:

Така як твоя до мене! Не встиг хто язиком ляпнути, а ти вже готов мене і в мішок зашити, щоб я із нїким і не зглянулась оком.

Марко:

Ой щось не гаразд я бачу по тобі! Щось ти, Орисю, за богато обстаєш за своєю свободою!

Перше сього не бувало. Ходімо краще звідсіль, нехай не ззирають ся на нас як на дивовижу.

Орися:

Іди, коли охота, а я тут останусь у гурті! Ти мене нудиш своїми допитами, начеб я була вже і справді твоя!

Марко:

(Гірко): Нуджу я тебе? Обрид? Остогид? Ну, прощай же Орисю! Та тільки гляди, щоб опісля не пожалувала своїх слів. **(Зі злобою виходить).**

ЯВА 3.

Харко:

(Вбігає до дівчат). Дівчата! Ясь іде!

(Дівчата збивають ся в купу кромі Мотрі і Орисі)

ЯВА 4.

Ясь виходить убраний в стрілецький стрій, з ручницею і торбою через плечі).

Ясь:

Добрий вечер вам, хлопці, і вам дівчатка!

Всї:

Добрий вечер!

Ясь:

Гарно співаєте! Такий чудовий вечер, що і я не міг всидіти в дома, та вибравсь трохи в поле. І отсе спів ваш, мов якась невидима сила, притяг мене сюди. Заспівайте, коли ласка, ще що!

Семен:

Спасибі, паничу, за похвалу, але ми вже доволї наспівались, нам пора до дому.

Харко:

А і менї, паничу, чогось не іде співанка: Дів-

чата посоловіли чогось. Я розраджую як можу, тай тільки хісна, що штовханців в спину насипали аж світ замакітрив ся!

Ясь:

То можеб потанцювали хлопці? Га?... Ось вам карбованець на музику! **(Витягає із гаманця).**

Василь:

Та себ не пошкодило! Але деж музик взяти?

Ясь:

Он там в шинку сидять та мух ловлять! Тільки покличте!

Василь:

Та можеб і справді покликати. Побіжи котрий!

Харко:

(Виступає): Ось я на такий торг то і пішки піду! Давайте наничу! **(Ясь дає гроші).** А ви хлопці, тимчасом порозвувайтесь, щоб богато гримоту не наробили, бо людий побудите. **(Співає і танцює).**

Ой пішлаб я на музики,
Коб дав батько пятака,
Узялаб ся попід боки
Та вдарилаб гопака. **(Виходить).**

ЯВА 5.

Тії без Харка.

Ясь:

(Підступає до Орисї): Здорова була Ярино Охримівно! Чого засумувалась? Певно нема твойого коханого тут?

Орися:

(Засоромившись): Нема, тай обійдесь!

Ясь:

(Поглядаючи тайком на Орисю, до других):

А чи знаєте хлопці по що я сюди зайшов?

Де-хто:

Та як панич скажуть, то будемо знати.

Ясь:

Я задумав отсе в понеділок сіно громадити та просив бим усіх вас, хлопців тай дівчат, оскілько час позволить, щоб вийшли на толоку. Я горівки поставлю, музик найму та ще й заплачу по пять гривень кождому парубкови, а дівчатам по три. Чи згода хлопці?

Василь:

Тяжко буде, паничу! І у кождого своя робота тепер, а зрештою, як другі... Ну, як хлопці? Чи вийдемо?

Семен:

Та коли йти, то йти! Своє зачекає. Погода гарна.

Парубки:

Згода, паничу, вийдемо! А на котру сіножать?

Ясь:

За дібровою, у дідову балку, де передвчора косили!

Парубки:

Гаразд, вийдемо!

Ясь:

(До дівчат): А ви щебетушечки вийдете?

Дівчата:

А якже! Чомуж не вийти! Вийдемо.

Василь:

А якаж і робота булаб без них! Жабів хто буде полохати попід копиці?

Мотря:

Се вже тебе заставлять, — ти страшнійший!

Ясь:

(До Орисї): А ти, красавице, чи вийдеш?

Орися:

(Соромливо): Я скажу матері, та коли пустять, то вийду.

Ясь:

Виходь, виходь горличко, буде всім веселійше, а матір я сам попрошу завтра.

Орися:

(Украдьком зазирає йому в очи): Не треба! Я вже сама скажу! Вони пустять певно!

Семен:

(Несміло): Не гнівайтесь паничу, я щось хотів вас запитатись.

Ясь:

Щож такого?

Семен:

Я би просив на одинці! **(Відходить на перед).**

Ясь:

(Іде за ним; до Орисї): Перепрашаю на хвильку. **(Іде до Семена):** Кажи, що такого?

Семен:

Я чув, що панич чогось допитувались про Гриця Козуба де він живе. Чи то правда?

Ясь:

Так, питав ся, або що?

Семен:

А що панич хотіли від нього?

Ясь:

Ти, хлопче, бачу цікавий дуже! Я хотів переказати, щоб прийшов за худобою, що з ліса заняли.

Семен:

Ну, і приходив?

Ясь:

Приходив, і випустив. Але чого ти так цікавиш ся?

Семен:

(Несміливо): Вибачте, паничу, мені той дурноватий Харко плів, що ви о Мотрю, його дочку, допитувались.

Ясь:

(Хитро): Отсе також щось? Стану я із твоїм Харком компанію водить!

Семен:

Та бо я, бачите, паничу, і сам де-що помічаю тай другі щось таке плещуть, що панич дівчат у двір приманюють, та всякими ласощами обдаровують.

Ясь:

І ти, парубче, тому повірив?

Семен:

Та, бачите, повірив-не-повірив, а у серці кипіти почало! Не знаю, чи правда в сьому, чи ні. Дівчини не устережеш, кожда на ласоші цікава!

Ясь:

Дивно мені, Семене, що ти підозріваєш мене о те! Яж не монах, щоб і не поглянув на дівчину та не заговорив чемно при стрічі з нею. Ну і щож я виноват, що зараз язикам робота?

Семен:

Та дай Боже, щоб се була брехня! А то...

Ясь:

А то що?...

Семен:

Ще й питаєте? Краще не казати, стережіть ся!

Ясь:

Ну, ну, парубче, не лякай, коли нема чим!

Мотря:

Семене! А йди но сюди!

Семен:

Зараз! **(До Яся):** Даруйте, паничу, що я спитав, але щож вдієш коли кипить, яб не рад. Щось і про Орисю почали говорити, не дуже то прихильно, а Марко також уха насторожив.

Ясь:

Що? Який Марко?

Семен:

Коваль, не знаєте? Він же думає вскорі і женити ся з Орисею!

Ясь:

(Ясь незамітно здригнувсь): Нехай Бог помага!

Мотря:

Семене!...

Семен:

Іду! **(До панича):** Звиніть! **(Іде до Мотрі).**

ЯВА 6.

Харко входить і несе баса на плечах.

Харко:

Ось, хлопці, скрипка свого батька прислала, щоб спитав чи дуже танцювать хочете?

Хлопці і дівчата:

Ха, ха, ха, ха!... От, шибеник!

Василь:

Скажи її батькови, щоб черево перевязав, а то ще трісне та скрипченята посиплють ся!

Харко:

Так?... **(До баса):** Вибачте, дядьку, сим ледарям, вони чести не знають! Але ви розгостіть ся та розтелепайте тих сплюхів.

ЯВА 7.

Входять музики.

І-ий музика:

Добрий вечер, хлопці!

Хлопці:

Добрий вечер! **(Приносять колоду):** Сідайте, ось тут! **(Дівчата збирають ся коло музиків).**

ІІ-ий музика:

А по чарці нема? Гей, Харку!

Харко:

Грай на чім маєш, не базікай! Бач, який мудрий! На чарці я і сам заграю!

Ясь:

Бігай котрий та принеси! **(Пише квіток):** На, Харитоне! А не барись!

Харко:

Та я вже і не думав бігать, але за сим крамом то ще можна! **(Бере квіток і йде; музики зачинають строїти).**

І-ий музика:

А якої, хлопці, на початок?

Семен:

Козак, огнистий козак! Такий аби аж чорти в болоті навприсядки пішли. **(Музики починають грати).** Гей, Оленко!

Оленка:

А Мотря що? Клич її! Я обійдусь! **(Музика грає).**

Семен:

(Тягне Оленку за руку): Ходи не церемонь ся!

Всї починають танцювати. Танцюють аж поки Харко не ввійде, побачивши Харка музики стають.

ЯВА 8.

Харко:

(Вносить посудину з горівкою): На, бери та кльопай бісів сину, та грай! А то бачиш, що свиту скидаю? **(Роздягаєсь; до дівчат):** А котра, дівчатка, зі мною піде?

Дівчата:

Я! Я, Харку! Я!

(Тимчасом музики і парубки пють по черзі, Ясь шепче з Мотрею, а Орися тайком позирає на нього).

Харко:

Ану, котра перша? Виступай?

Марійка:

(Підходить): Я Харку! **(Сміх)**

Харко:

Ану повернись! **(Оглядає):** Еге, крива! Не хочу!

Галя:

То може зі мною Харку? **(Сміх).**

Харко:

(Придивляєть ся): Ти ще за мала! Тобі ще кашу їсти, а не з Харком танцювати! **(Регіт).**

Дівчата:

(Приступають): То може я?... Може зі мною? Я, Харку!

Харко:

А ти вже умієш отченаш одна з другою? **(Всї регочуть ся).**

Харко:

От, бачиш, отченашу не уміє, а з Харком до танцю лїзе! Е, хай вам біс! Я і сам собі потанцюю! **(До музики):** Грайте коли напились! **(Бересь в боки і танцює).**

Хвалила ся одна дівка, перед парубками,
Що є в неї сім перинів, а всї з мережками!

Не слухайте парубочки вона так брехала,
Вона мала оден бебех, тай в каглу запхала!

(Іде в присюди, потім бере Орисю і крутить ся з нею. Панич ставить на бік стрільбу і торбу, пускаєсь з Мотрею, решта парубків із дївчатами танцюють. По хвили Семен перестає, за ним другі, остаєсь тілько Харко і Ясь).

Харко:

Танцюй оден з другим! За що брагу пив?

Семен:

Подавись ти нею! **(Відходить на бік, Мотря за ним).**

Мотря:

Семене! Що тобі? Куди йдеш? Вернись!

Семен:

Геть, гадино! **(Гручає Мотрю, вона паде).**

Ясь:

(Прискакує до Мотрі, піднимає і до Семена): Що се? Чого знущаєш ся?

Семен:

(Люто): Бери, бери! Тїш ся нею! На шию почепи собі її!

Ясь:

Що ти кажеш? І не встид тобі над дївчиною знущати ся?

Семен:

Геть, чортів ляше, а то кости порахую!

Ясь:

Ти менї кости порахуєш? **(Підступає і хватає за груди Семена).**

Орися:

(Кидаєсь до Яся і хватає його за шию): Ясю!... Паничу! Що робите? Стійте!

(Хлопці розривають їх і, деручись межи собою, виходять зі сцени; дівчата перелякані вибігають. Остаєсь тільки Орися і Ясь)

ЯВА 9.

Орися:

Ох, мені лихо! Що се, я сама осталась? **(Хоче утікати та Ясь здержує за руку).**

Ясь:

Постій хвилиночку! Дай подивитись на себе.

Орися:

(Видираєсь): Пусти! Паничу, пустіть!

Ясь:

Горличко! Зірочко! Я вже давно шукав нагоди поговорити з тобою та все не вдача. **(Хвилю дивить ся в очи):** Очи! Само небо не бачило красших!

Орися:

(Видираєсь): Ох, мені лихо! Що ви паничу! Ой матінко, ще хто побачить! Пустіть. ради Бога!

Ясь:

Чогож тобі, серденько, боятись? Не бій ся! Я вже нераз стрічав тебе і бачив твою красу, а сьогодня нарочно прийшов сюди, щоб побачитись з тобою!

Орися:

(Благаючи): Паничу! Що ви? На що я вам здалась? Хибаж панянок немає для вас, що ви задивляєтесь на бідну дівчину-мужичку?

Ясь:

Не тільки панянки, а і князівни не бачив кращої! Ох, колиб так я міг тебе, моя зіронько, своєю назвати, яб і раю не бажав для себе!

Орися:

Що се? Ви глузувати почали із бідної дівчи-

ни? Пустіть! Я піду! А то ще хто побачить мене з вами!

Ясь:

Пожди, мій раю! Скажи, голубко, подай надію: чи можу я сподіватись, що будеш моєю?

Орися:

Як же то? Коханкою? Що ви говорите?

Ясь:

Жінкою! Дружиною! Яб оженив ся з тобою, панею зробив би, усіх слуг своїх заставив би руки твої цілувати. Я сам у ніг твоїх клячав би ласкавого погляду ждучи!

Орися:

(Нерішучо): Чиж можна повірити сим вашим словам, паничу? Ви тільки насміятись захотіли надімною! Я люблю Марка, коваля, і він мене любить. Він мене посватає! Ми будемо щасливі!

Ясь:

Щасливі? Хибаж можна назвати щастєм цілоденну стукітню в кузні, та весь вид саджою зачорнений? І се ти кажеш щастє? А коли я тобі предкладаю пишні горниці, шовкові шати, слухняні слуги, житя в роскошах і блеску, то ти се все глузованєм звеш?

Орися:

Се роскоші для панянки, благородної... а я проста, мужичка!

Ясь:

Я слуга моєї королівни, моєї зіроньки! **(Обнимає її).**

Орися:

(Ніби пручаєсь, але піддаєть ся): Ох, матінко! Паничу, що се ви?

Ясь:

Не віриш серденько? Так хоч і зараз ходімо

..мною у двір! Там убереш ся як королївна, і ми зараз завтра повінчаємось.

Орися:

(Несміло): Завтра вже? Та як так? А мій батько... мати... люди... Марко?...

Ясь:

Твого батька і матїр ми не опустимо! Марка в роскошах скоро забудеш, а людям писки зараз позатикаємо, скоро зістанеш панею! **(Цїлує).**

Орися:

(Пригортаєсь несвідомо до нього). Чи ви справдї думаєте, паничу, те що говорите?... Чи можливо для вас се робити?... Чи не пустите себе і мене на посміх людям?... Якжеж вам з мужичкою женитись? Та яж по паньски і сїсти не з'умію!

Ясь:

(Пригортає її): Дурниця все, моя зірко, аби ти тілько любила мене! Скажи Орисю: чи можу я надїятись на твою любов?

Орися:

(Зтеряно): Та, я... Та... **(На бік):** Господи, що се зі мною?

Ясь:

Повір менї, серденько! Не відпихай свойого щастя, не губи мене! **(Цїлує пристрасно).**

ЯВА 10.

Харко:

(Входить шукаючи): Де се я її закинув? **(Побачивши Орисю і Яся):** Он куди воно! Десь свиту загубив! **(Іде далї шукаючи).**

ЯВА 11.

Орися:

(При входї Харка кинулась): Ох! Пропаща

ы! Паничу пустіть!

Ясь:

Не бійсь, горличко! Ох, Боже, якийже я бувби щасливий колиб вже не потребував нікого лякались! **(Цілує її).**

Орися:

Господи! Марко побачить! Пустіть! Матінко Христова! Хтось іде!

Ясь:

Ходімо прямо у двір до щастя, до раю! **(Бере її під руку і тулячи до себе виходять).**

ЯВА 12.

По хвили входить Марко і Харко.

Марко:

Що ти говориш? Де?

Харко:

Ось тут, о!... Обнимав і цілував! Я сам бачив! Ось так як тебе бачу!

Марко:

Харку! Шо ти плетеш? Не вжеж се можливе, Харку? Кажи! Ти не брешеш?

Харко:

Побий мене Бог, не брешу! Ось тут, о!... цілувались!

Марко:

(Лютий): Геть, діяволе! **(Штовхає його в груди аж Харко падає):** Пропадай, за таку звістку! **(Вибігає).**

ЯВА 13.

Харко:

(Встаючи): Так! Так Марку!... Се за мою правду відплатив!... Чекайже, братіку, побачиш ще і сам свою кралю на шиї панича, а тоді поба-

Марко: Геть діяволе! Пропадай за таку звістку! — Дія II., стор. 49-та.

чиш, що Харко не все бреше! Але тоді вже я сміятимусь! Дівчатка, бач, як метелики липнуть до того панича! Панських пестощів забагаєсь! У горниці кортить... А Харко, брехун, дурноватий! Га, матері вашій трястя!... Нехай! **(Подибує посудину)**: А ось і горівка! **(Бовтає)**: Є ще, ей Богу!... Ну, Харку, заплати собі за стусана! **(Пє)**: Так! **(Кладе)**: А тепер Харку... танцюй.

(Бересь під боки і співає пританцьовуючи):

Ой, гоп, таки так, оженив ся козак!
Взяв си жінку дурновату, як кимак, як кимак!
Ой жінко моя, ти потїхо моя,
Чи любив тебе хто другий, чи лиш я, чи лиш я?
Ой любив мене дяк, та не дуже, тільки так,
А панич молодий на підпеньки водив.
Я дякови в ночи видрапала очи,
А панич поводив тай більше не хоче!
Ой, гоп! От така, піддурила козака!
Видурила на горівку пятака, пятака!

(Танцює і стає задихавшись, далї бере посудину і підносить)

Матери вашій сто бісів у печінку! Напюсь! **(Пє, а решту бє до землї)**. Чорт тебе бери!

ЯВА 14.

Мотря:

(Входить): Се ти, Харку?

Харко:

Я, серденько, а ти що тут згубила, га? **(Хоче обняти)**.

Мотря:

Відчепись!... Харку, куди пішов панич?

Харко:

Ге, ге, голубко, за пізно оглянулась! Твій панич не таку птичку сполював!

Мотря:

Що за птичку? Що ти плетеш, пришелепуватий!

Харко:

Птичку! Чайочку!.. Ще й досї кигикають десь під вишнями!

Мотря:

Що? Орися? Так?... Харку, кажи, вона?

Харко:

А даш стусана як скажу?

Мотря:

Голубчику, не вже не брешеш?

Харко:

Мене, серденько, вже і за правду почали штовхати! Кудиж менї брехати?...

Мотря:

О! відьма проклята! То се ти така свята? Куди вони пішли? Кажи, Харку! Я їй зараз очи з лоба повидираю!

Харко:

Не квап ся! Такі гарні очка, тай вже видирать? Не даш Ясеви навіть полюбуватись?... Нї, не скажу! Шукай, коли охота!

Мотря:

Кажи, кажи куди вони пішли?

Харко:

Пішли мабуть на спацир!

(Мотря штовхає і вибігає).

ЯВА 15.

Харко:

(Сам): І ся штовхає! Штовхайте, голубки, штовхайте... на те Харко і на світ народив ся... Та матері вашій хрін! Колись і я ще пічну штовхать! **(Шукає):** А ось ти, голубко, дрантивенька?

Ходи вже до дому, ходи, бо нічим накритись без тебе! **(Співає).**

Не дивуйтесь, що я злодій
Бо я в батька вдав ся,
Мене батько навчив красти
Бо самий бояв ся.

Ге, матері ваній горб, панями всї будуть, а свинї хиба із голоду поздихають, бо не буде кому пасти. **(Пяний):** А ти, братку ковалику, не викуєш такого замка, щоб свою голубочку замкнув у кузнї! У панських горницях просторнїйши! Тілько не знати як вони із Мотрею погодять ся? А може?... Там горниць богато — буде місця і на одну і на другу. **(Пішов).**

ЗАВІСА.

ДІЯ III.

Діє ся в двірськім будинку, в середині. Горниця прибрана пишно. Велике зеркало, на середині великий стіл, застелений, нанім флякон з цвітами. Двері по середині і вліво.

ЯВА 1.

(Орися прибрана в панську одежу стоїть перед зеркалом і поправляє на голові волосє).

Орися:

Ніяк не можу так уложити як би хотілось. Ще не научилась по панськи! Так кортить заплести косу та прибрати стрічками і надіти намисто, а тут не випадає. Треба привикати по панськи. Хотяй мій Ясь мене і в намисті любить, алеж як його так? Не хочу, щоб пани із нього сміялись, що думає оженитись з мужичкою! От і сьогодня сподіємось гостий, — каже Ясь, що і ґраф із жінкою прийдуть умисно подивитись на мою красу! **(Дивить ся в зеркало).** Хибаж я справді така красна? Гм! Мені здаєсь, що мені лучше було до лиця в горсеті і в стрічках! Ну, алеж у панів инакший ґуст! І як се воно так, що я зразу панею стала? **(Сідає і задумуєсь)**: Я знаю, що батько і мати будуть лютитись, проклинати мене, виречуть ся мене!... Нехай! Згодом подобріють як і їм доля покращає через мене!... Марка жаль! Любив мене! Сватать збирав ся! Ха, ха, ха! Сватать? Зробить своєю жінкою? Ковалихою!... **(Чути стук за дверима).** Ах се він, мій Ясь дорогий іде! **(Біжить до дверий, отвирає і з страхом подаєсь взад).**

ЯВА 2.

(Входить Марко і довго дивить ся на неї).

Марко:

(Входить): Чого лякаєтесь пані? Се я! Марко! Вже так скоро почали лякатись мене?

Орися:

(Змішана): Марку! Чого се ти тут? Чого прийшов мене мучити? Іди собі!..

Марко:

Бог з тобою, пані! Я й піду! Тільки одну хвилиночку послухай, що скаже тобі моя наболіла душа: За віщо ти мій вік молодий занапастила? Чи ти на те позволяла любить тебе чистою непорочною любовю, щоб опісля на муки віддати моє серце? Орисю! Що ти робиш? Невжеж не жаль тобі? Невжеж солодка тобі моя мука?

Орися:

Марку! Перестань! Пропало вже! **(Плаче).**

Марко:

Ні, не пропало, Орисю! Ще час! Опамятай ся! Ходи з відсіля, із сього пекла, що золотом світить ся а огнем пекольним дише і віщує тобі згубу! Ти думаєш, що панич справді любить тебе та що він справді думає одружитись з тобою?

Орися:

Марку! Не муч! Чомуж би мене мав до себе в горниці брати, колиб не думав оженитись зі мною? Хибаж міг би він так любити маючи на думці згубу? Ні, Марку! Не відбирай в мене щастя! Ти собі дружину знайдеш! Ти забудеш про нашу любов! Не перепиняй мені дорогу до мого щастя!...

Марко:

Бідна, бідна невинна цвітко! Не бачиш,

що тебе зірвали, щоби тільки твоїм запахом наїшитись, а опісля зівялу викинути під ноги на позалу судьбі! Орисю, опамятайсь! Тікай із сего пекла, поки ще не згоріла твоя невинна душа! Тебе ослїпило богацтво, роскоші панські та підлі, зрадливі, панські пестощі!... Хибаж не бачиш, що панич держить тебе у сховку перед світом, перебрану до непізнаня? Хибаж ти не знаєш, що ти не перша тут і не послідна?

Орися:

(Зі страхом): Що? Що ти кажеш?... Марку, що ти кажеш?

Марко:

Перша Мотря Козубівна із світа тебе готова згладити, коли тебе тут побачить! Орисю, ради Бога, утікай поки не пізно!

Орися:

Хто? Мотря? Вона гадина напосілась на моє щастє?...

Марко:

Ні, Орисю, не вона, а ти у неї те прокляте щастє відобрала! І вона в горницях була перед тобою, і її Ясь присягавсь, що панею зробить! І побачившись за тебе проміняв! І Мотря пімстою дише на нього, на твого коханого Яся! Ходім Орисю! Зіронько моя нещасна, утікаймо!

Орися:

Ні, Марку! Не піду! Не такий мій Ясь, щоб на такі підлі штуки був здібний! Я вірю в нього! Прости мені, Марку але я не в силї розірвати своє серце! А Мотрі не боюсь!... Бач! І її горниць забажалось та паньства!

Марко:

Гордість твоїм язиком говорить Орисю! І у неї є серце і душа. І нею панич тїшив ся поки те-

бе лиха доля не надала побачить! І вона вже мабуть більше права має до сього проклятого паньства чим ти. І її Семен обожав поки дізнавсь про зимріяне паньство! Тепер ненавидить її як собаку червиву! Вона пропаща вже!... Орисю! Ходи звідсіля! Я тебе люблю! Я прощаю тобі! Я одружусь з тобою і ніхто не сміє сміятись з тебе! Заживемо бідно, але щасливо!

Орися:

Спасибіг, Марку, за твоє щире серце! Ти добрий, і я прошу тебе, Марку, остав мене! Не муч, не катуй, яж панею буду! А з тобою злиднї і нужда ждуть мене!

Марко:

Орисю, яж ремісник — коваль! Зумію заробити на житя. Сам буду поневіряти ся, щоб ти, моя зіронько, була щаслива, а за Божою помочию доробимось! Забудь панські роскоші, які коротко тревають, бо у них гріх і пекло криєсь!

Орися:

Ні, Марку, не коротко... а вічно, бо він, Ясь, любить мене! Чуєш Марку? Любить, палко, шалено! І я його! На віки його! Не муч мене, Марку! Прошу тебе! Іди!...

Марко:

О, бідна, невинна жертво засліплена блеском роскоший панських!... Ну, я піду! Прощай Орисю, і нехай Господь милосердний щастить тобі! Але скоро вже, дуже скоро переконаєш ся, що Марко тобі не ворог! Пануй... пануй і готов ся на кару, яка судилась тобі за твій легкий розум. А кара страшна буде! І помочі не ждать тобі більше від людий!... Ти погорджуєш серцем, яке тебе так любило, над усе на світї! Ти відпихаєш руку, яка зі щирістю простягаєсь до тебе з ратунком, яка впр-

вать тебе хоче із того страшного багна!... Добре, я піду, і не буду більше мучить тебе. Але горе тому діяволови в панськім обличу, що посмів знищити моє і твоє щастє! Само небо пімстить ся страшно на нім, за його діла лукаві! Прощай, Орисю, на віки!...

Орися:

Марку!... Не клени! Сеж моє житє, мій ангел, для котрого я все посвятила, котрому я душу свою і честь віддала!

Марко:

Се діявол, не ангел! І Бог милосердний терпить, коли земля ще не пожерла його за те, що топче по таких непевинних цвітках як твоя душа, Орисю! Прощай! І не згадуй лихом. **(Вийшов).**

ЯВА 3.

Орися:

(Орися падає на стіл і гірко плаче довшу хвилю. Опісля підводить ся і хватаєсь за голову):

Боже! Що зі мною?... Якесь горе страшне давить за серце! Невжеж Марко правду каже? Невжеж я обмотана в сіти, з котрих тяжко вирватись? Невжеж се може бути правда? Ні, ні! Се неправда! Ясь добрий, Любий! Се тільки заздрість говорила з Маркового серця! Він не зуміє скривдити мене! Він кохає мене, не одурить, не віддасть на поталу нікому! **(Стискає голову):** Ох! Як голова розболілась!... Господи милосердний! Матінко пречиста! Хибаж нема на світі щастя, що не булоб горем наповнене?... Невжеж нема радости, щоб не була сльозами обмита?.... А може?... Може се гріх?... Може Марко правду каже? Яж негідниця!... Я покинула батька і матір на ста-

рість! Покинула і полетіла в обійми свого щастя!... Я погордила щирою душею Марка, погордила його щирим коханєм, полакомилась на блєски панських покоїв!... Та що се я? Хибаж мій Ясь не дасть менї сего щастя? Яж батька нї матери не опущу! Як стану панею, то і батькови не дам бідувати! А людям не довго сміятись, бо скоро Ясь мій заставить їх у руки мене цїлувати, та панею величати. **(Стук у двері).** Ох! Хтось іде!

ЯВА 4.

Ясь:

(Входить): Добрий день тобі, моя зіронько ясна! **(Цїлує її):** Ти вже убралась? Дай глянути на себе! **(Придивляєсь і потім пригортає її і цїлує):** Княгине моя! Ангеле мій! Чого ти така стрівожена?... Може хто образив тебе? Зневажив? Скажи, серденько, а я кождому голову скручу, хто би посмів трівожити тебе, моє сонечко ясне! Скажи, що тебе гризе?

Орися:

Нї, соколе мій, нїчого! Я згадала свою матір, свого батенька, як вони бідні остались без мене! Як вони десь побивають ся за мною!

Ясь:

Не трівож ся, моя люба, миж їх не опустимо, ми скоро повінчаємось і їм тодї легче буде: будуть жити у нас як у Бога за дверми.

Орися:

Колиж уже те щастє наступить для мене?...

Ясь:

Отсе сьогодня вже незабаром гостї прийдуть і панотця запрошу, тай таки тут повінчаємось!

Орися:

Нинї вже?... Як жеж воно так?... Без ручни-

ків, без дружок, без батька-матері, як жеж се Ясю?...

Ясь:

У нас, у панів, серденько, инші церемонії як у мужиків. Вперед повінчаємось, а потім уже справимо весіля для цілого села... Ну, чогож ти сумуєш, моя квіточко?... Не до вподоби тобі таке весіле?

Орися:

Дорогий мій! Все, що тобі миле, те мені до вподоби! Роби як ти сам знаєш. Мені чогось так на серцю тяжко, і якось здаєть ся, що се все сон! Щастє мені за скоро прийшло і я боюсь, щоб так скоро і не покинуло мене! Гості з'їдуть ся, будуть тебе питати хто твоя молода?... Яка вона?... Ти скажеш, що мужичка, і чи не погордять тоді тобою і мною?... Яж панської поведенції не знаю! Я дівчина проста! І ти мною будеш мусів встидатись. Чи не так? **(Плаче).**

Ясь:

(Обнимає її): Хибаж є між панами така цвітка? Хибаж міг я знайти такого ангела другого?... Ні, серденько! Не сміятись а дивуватись і завидувати будуть мені, що таку цвітку собі за дружину вибрав? Не плач, моя найдорозша! Не сумуй! Будь весела, бо вже скоро гості пічнуть сходитись! **(Стук в двері).**

Ясь:

(Встає: Прошу!...

ЯВА 5.

(Входить Зося, покоївка).

Зося:

Паничу! Там у гостинній вас кличуть!

Ясь:

Зараз іду! А ти, Зосю, поможи панні прибратись. Я скоро! А нікого сюди не впускай! **(Виходить).**

Зося:

Що се ви пан... Таж се Орися! Орисю! Як ти сюди попала?

Орися:

Не знаю! Так якось сталось несподівано! А сьогодня вже і повінчаємось з Ясем! Тепер я вже твоєю панею буду!

Зося:

Ох, мені лихо! Та як же се? А Марко?

Орися:

Зосю! Хибаж Марко зможе мені дати такий рай як панич? Чиж се не щастє, не радість для мене? Се і в снї мені не снилось ніколи.

Зося:

Та то так! Він бідний коваль... І він так кохав тебе!... Але чи се буде правда?... **(Стрепенулась з задуми):** Але, щож се я? Я-ж маю тебе прибрати. **(Оглядає):** Як жеж ти зачесалась? Так не випадає! Деж гребінь? Давай я перечешу!

Орися:

Зараз, Зосю, я пошукаю в тім покою! Зажди! **(Виходить на ліво).**

ЯВА 6.

Зося:

(Лукаво): Пані!... Дивись як скоро повірила на панські обіцянки! Панею захотілось стать! Чекай ,голубко, те панство скоро відлетить від тебе! Ха, ха, ха, ха!... Повінчаємось, каже! Дурна, дурна! Хибаж тут вже не були такі як ти?... Ти ще

не знаєш панської ласки, то попробуй. Не довго воно тобі буде раєм, — скоро в пекло обернеть ся! Ти віриш улестливим словам? Таж ти між панами і сісти не зумієш! Обриднеш, голубко, скоро! Дуже скоро! Надіялась вже не одна на те саме щастє!... Та не довго воно тревало.

ЯВА 7.

Орися:

(Входить): Нема, десь закинувсь! Побіжи, пошукай може де є другий! Та скоро, бо гості от-от позїздять ся! **(Дивить ся в зеркало).**

Зося:

(Тайно): Гості? Вже давно, голубко, гості сидять і бавлять ся, а Ясь сховав тебе, щоби не бачили. **(Виходячи):** Я зараз принесу!

ЯВА 8.

Орися:

(Перед зеркалом): А якжеж повинно воно бути? Здаєсь, що уложила добре, а вона каже не прилично! Ясь же нічого не казав! І де вона тої приличности научилась?

(За дверми чути крик Марти):

Пустіть!... Пустіть мене!...

Орися:

Господи! Мати!.. Що се?... Чого вона?...

Голос:

Пустіть! Дайте мені мою дитину! Мою потіху! Іроди! Душогуби! Пустіть мене!...

Голос другий:

Не можна! Не можна в покої! Геть!

Голос Марти:

Пустіть проклятї, а то вікна побю! Двері вп-

ломлю! Пустіть мене!...

(Орися в часї того крику бігає зтеряна і ломить руки, біжить до дверий, але двері отвирають ся раптом і вбігає Марта розхрістана, задихана).

ЯВА 9.

Так? Ти тут опинилась? Так ти пошанувала наші старі голови? Так ти віддячилась своїй матері за те, що тебе випестила?

Орися:

(Кидаєсь до неї): Мамо!...

Марта:

До дому, кодло погане! Геть звідси, зараз!

Орися:

(З плачем): Мамо! Простіть! Я...

Марта:

Що простити?... Зараз іди до дому, повійо плюгава! Бач, якою панею нарядилась! А я шукаю вже третий день! Зараз скидай те дрантє з себе, бо обірву на тобі на шматки! **(Бере за коси).**

Орися:

(Паде на коліна): Мамо, змилуйтесь, не відбирайте у мене мого щастя! Я завтра вже панею буду! Я ще сьогодня повінчаюсь з Ясьом! Він любить мене! Я його люблю! Мамо! Я не опущу вас! Змилуйтесь! **(Цілує ноги матері).**

Марта:

Що? Що ти говориш, гадино? Ти сама влїзла в багно та ще і нас думаєш в нього втягнути? Не діждеш ти сього! Геть до дому! Зараз! Як би панич думав одружитись, то знайшов би тебе в дома та батька матері спитав чи віддадуть! Іди! **(Показує двері).**

ЯВА 10.

Ясь:

(Вбігає): Що се за крик? **(До Марти):** Ти чого тут, бабо? Хто тобі позволив?...

Марта:

Облуднику! Се дочка моя, котру ти знівечити зібравсь! **(До Орисї):** До дому, дівко!...

Ясь:

(Хватає за руки Марту): Ви мати її? Так простіть, мамо! Даруйте! Вона моя суджена! Я сьогодня вінчаюсь з нею! На весіля ми вас покличемо, а тепер оставте нас в спокою! Не мішайте нам! Не бороніть своїй дитині щастя! **(До Орисї):** Встань! **(Орися встає).**

Марта:

Яким правом ви поважились, без сорому, украсти дівчину, та ще й вінчатись хочете без благословеня?...

Орися:

Мамо не говоріть так! Він не украв мене! Я сама прийшла! Я і на край світа пішлаб за моїм Ясьом дорогим! **(Кидаєсь Ясьови на шию).**

Марта:

(Відриває її): І сорому не маєш дівко? Топчеш свою честь ногами, і нам старим віка вкоротити хочеш? Зараз мені до дому, а то за коси виволочу!

Орися:

Мамо!...

Ясь:

Мамо, не робіть бешкету! Ідіть собі, прошу вас, бо скажу вас вивести!

Марта:

Ти? Матір скажеш вивести? Негіднику! Об-

луднику! Віддай мені дитину!

Ясь:

(Отвирає двері і кричить): Остапе! Николо! Ідіть сюди! **(До Марти):** Ідіть, ідіть звідси!

Марта:

Так? Так, досьо? Діждалась твоя мати від тебе чести! Гонять як послідню!... І ти слухаєш? Дивиш ся?

Орися:

Мамо! Ідіть, прошу вас! Лишіть мене! Не відбирайте від мене мойого щастя!

Марта:

Будь же проклята, проклята на сім і на тім світі, зі своїм панством і цілим кодлом!

Орися:

(Кидаєсь до матері): Мамо!...

Марта:

Геть від мене, гадино проклята! Я не мати твоя більше! **(Виходить).**

ЯВА 11.

(Орися впала на канапу і плаче. Ясь запер сердито двері, і йде до Орисї).

Ясь:

Орисю, серце моє, заспокій ся! Чого ти? Не плач! Ну, годі, перестань!

Орися:

Проклята!... Проклята рідною матірю!... **(Плаче):** Мамо! Мамо! Простіть! **(Встає і простягає руки):** Я йду, йду!..

Ясь:

Що ти, Орисю? Куди ти?... Бог з тобою! Ти справді налякалась проклятя дурної баби?

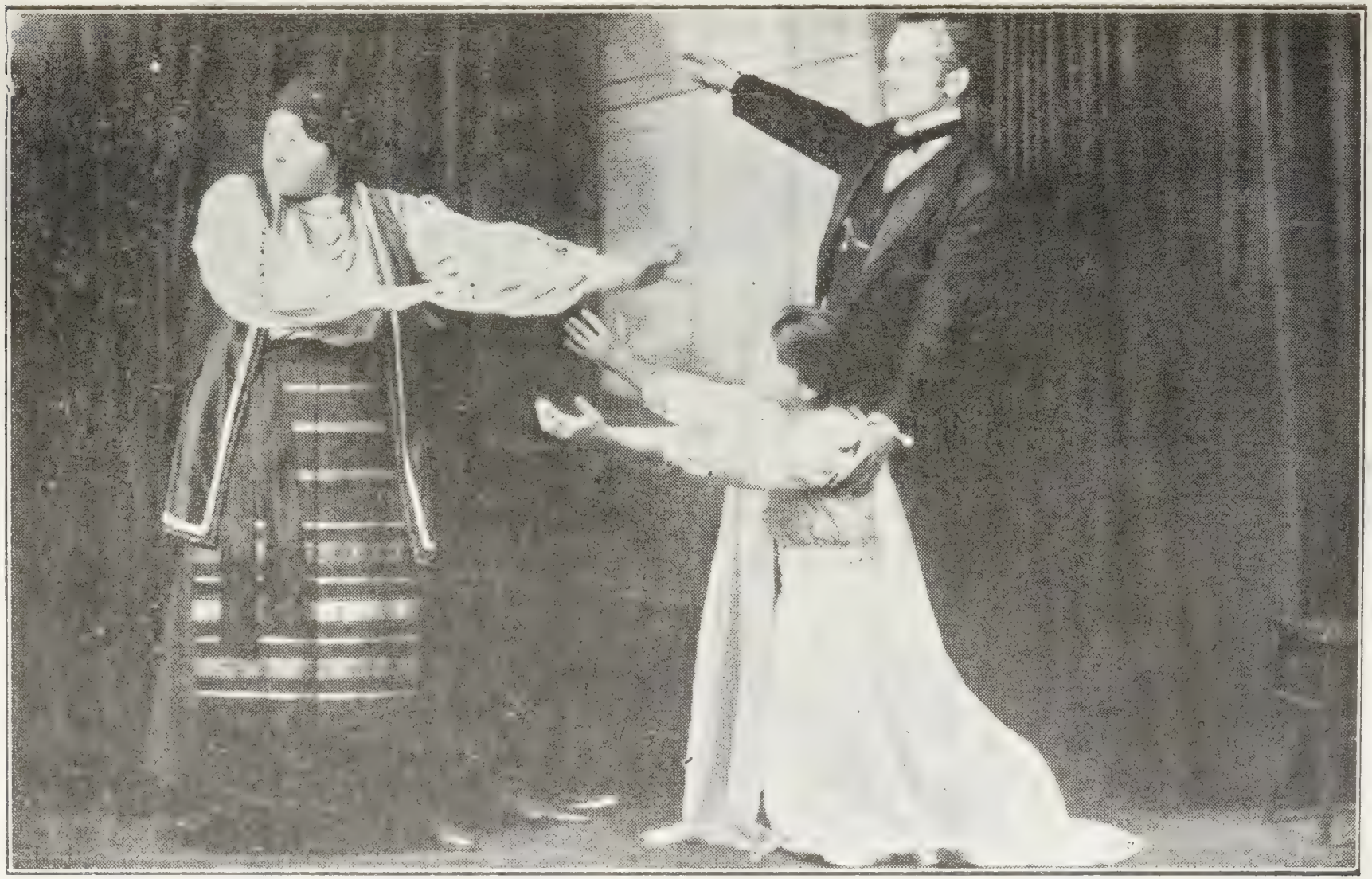

Марта: Геть від мене гадино! Я не мати твоя більше! — Дія III., стор. 65-та.

Орися:

Ясю! Дорогий мій! Сеж мати моя! Моя рідна ненька для тебе дурна баба?... Нині мати дурна, а завтра її дочка буде дурна?... Так се така панська ласка?...

Ясь:

Прости мені, моя зірко, я забув ся! Я не хотів так! Даруй! **(Хоче цілувати).**

Орися:

(Відпихає його): Остав! Досить! Доволї знущатись! Пусти мене до дому, най переблагаю мою рідню неньку, мого батька!

Ясь:

Пропало, серденько! Не на те я тебе взяв сюди, щоб так скоро випустив!... Памятай, що ти у дворі, у панських горницях і я тебе вже нікому не віддам.

Орися:

Що се? Насильство? Пусти мене! **(Дере ся до дверий):** Пусти!... Ратуйте!...

Ясь:

(Лукаво): Ні, серденько, не поможе крик! Нікому тебе ратувати! Ось тут сядь собі і кричи, або не кричи, як хочеш. А там побачимо! Тільки памятай, не забудь, що ти моя! **(Садовить її на канапу і виходить та замикає двері на ключ).**

ЯВА 12.

Орися:

(Зриваєсь і біжить до дверий): Що се? Замкнено?... Пустіть!... Гей, ратуйте! **(Бє в двері):** А, зраднику проклятий, так ти умієш любити!... Так се така панська ласка? Се таке вінчанє?... **(Паде на канапу і ревно плаче):** Мамо! Мамо!

Се твій проклін!.. Я пропаща! Я нещасна!... Боже!... Що зі мною сталось?... За що така кара?... Ох, знаю, знаю!... Се за твою любов Марку!... Се панське багно, се заплата за моє лакімство!... Геть звідси!... Геть!... **(Біжить до дверий і нервово бє, потім біжить до вікна відчиняє а в вікні показуєсь Мотря).**

ЯВА 13.

(Орися і Мотря).

Орися:

(Кидаєсь взад): Ох!...

Мотря:

(Лукаво): А, се ти птичко попалась в клїточку? Не бий ся серденько так, бо крилця пооббиваєш! **(Влазить до середини):** Се ти, панно? Бач, як нарядилась! Чи не до вінця?... А що, тепленьке панське гнїздочко?...

Орися:

Хто се?... Се ти, Мотре? Чого ти тут?...

Мотря:

Не бійсь, серденько, бувала і я в сім проклятім гнїздочку, і не вирвалась поки крилця не обскубав твій коханий! Тепер мене за пліт викинули, бо Орися знайшлась!

Орися:

Мотре! Ратуй!...

Мотря:

Ратуй?... Ти не знала сего, коли ішла сюди, що й Мотря так само колись кричала: Ратуйте?... та не було кому ратувати! Се твоя згуба, сестричко! Тепер кращий тобі на сухій гиляцї ратунок!

Орися:

Мотре, ради Бога, ратуй мене!... Поможи ме-

ні живою із сего пекла утечи! Я в світ за очи піду, я весь вік мій поневірятись буду, бо мені нема вже від моєї матінки прощеня! Її проклятє зависло надімною! А Марко!... Боже!... Марко! Як я скривдила його тяжко!... Ох, проклята я! На віки проклята!

Мотря:

А деж ти серденько підеш в сій панській одежі?... Люди кланяти муть ся тобі і руки цілувати муть!

Орися:

(**Рветь на собі шмата**): Геть, пропадайте прокляті лахи, щоб ніхто не діждавсь більше наряжатись вами! Мотре, ратуй мене звідсіля! Змилуй ся! Я смерть собі заподію!...

Мотря:

Я прийшла, серденько, німститись на тобі, а не ратувати! Але бачу, що ти невинна, ти упала жертвою! Так я краще помщусь на ньому, на тім зраднику за свою і твою честь. Іди, лїзь у вікно! Там драбина! Коли злїзеш, зажди на мене! Я спалю се прокляте кодло панське, що було моєю і твоєю згубою! Нехай се буде послїдна жертва! Лїзь!... (**Орися вилазить через вікно, Мотря запалює жмут паперу і кидає до другої кімнати**): Погрієш ся лукавий облуднику! Ха, ха, ха, ха!... Се пекло занялось, шоб тебе пожерти за твої штуки пекольні! (**Двері раптом отвирають ся і вбігає панич**).

ЯВА 14.

Ясь:

Що тут? Хто се? Се ти, Мотре?

Мотря:

Се я! Мотря! Прийшла погріть вашу панську

Мотря: ...а тобі діяволе я гостинця принесла! Глянь он там! — Дїя III., стор. 71-ша.

милість! Твоя птичка вже фуркнула віконцем, а тобі, діяволе, я гостинця принесла! Глянь он там! **(Показує).**

Ясь:

Що се? Вогонь? Мотре! Се ти зробила? О, проклята! Гей ратуйте! Води! Води! Держіть її! **(Кидаєсь в огонь гасити).**

Мотря:

(На вікні): Ге, паничу?... Було держать самому! Се пімста за мою честь! Се була послідна твоя жертва! **(Вилазить).**

ЯВА 15.

Ясь:

Що ти наробила? Гей, сюди! Ратуйте!... Горить!... О, відьмо проклята! Гей, води сюди!...

(Зза куліс бухає вогонь. Ясь біжить до дверий).

ЗАВІСА.

ДІЯ IV.

Відслона Перша.

Кімната шинкова в місточку. По середині, з заду, двері, другі з лівого боку до алькиря. Під стінами лавки. Під правою стіною великий стіл. В куті шинквас, шафа з фляшками, шлянками і чарками.

ЯВА 1.

(Коло стола сидять Прокіп і Нечипір, перед ними фляшка і чарка. Оба вже добре пяні).

Нечипір (Співає):

Та зійдімо ся роде!
Та напиймо ся добре!
Щоби наша добра слава,
Та на диво людям стала.
Гей шинкарко дай вина!
Дай горівки, меду, пива,
Шинкарочко чорнобрива
Хоч копійки вже нема!

Дай но ще четвертину
На подерту свитину
Бо нової й сам не маю,
Тай з журби я пю-гуляю.
Гей шинкарко не дрочись!
Як копійку роздобуду,
То за тебе не забуду!
Дай горівки, не журись!

(До Прокопа):

Чого вибалушив очи? Співай! Співай або пий!... Ех, матери його гиря! **(Наливає): Пий!**

Прокіп (Співає):

Дай горівки, меду пива
Шинкарочко чорнобрива!... Гей, Дудю! Жиде!

Нечипір:

Мовчи! не бачиш, що на нім чортяка на лису гору поїхав! Пий, коли маєш! На якого біса тобі жидюга здав ся?

Прокіп:

Як то на біса здав ся? Не бачиш, що в фляшці дно видко? Жиде!...

ЯВА 2.

(Входить жид в талесї, з богами на чолї і книжкою в руках).

Дувид:

Ну, чого кричиш? Що потрібно?

Прокіп:

Як то чого кричиш? Тебе який біс там привязав. Чому не йдеш, як чоловік гукає?

Дувид:

Ну,... що потрібно? Кажіть. **(На бік):** А то паскідне ґой! Напило ся як свиня тай кричить наче на зуби! **(До них):** Ну, що вам бракує?

Нечипір:

Не бачиш? **(Телепає фляшкою):** На, налий повну.

Прокіп:

Налий, щоб тобі чорти сала за обшивку налили, тай закусити дай!

Дувид:

(Кричить в двері до алькира): Оришки! А йди но сюди! Оришки!

ЯВА 3.

Входить Орися, перебрана в жидівські лахи, з шматою на плечи.

Орися:

Чого хочете?

Дувид:

Налий сей фляшки з того барилце! А скоро ти нездаро! **(Орися бере фляшку, йде до шафи та наливає).** А гляди не розлий!

Прокіп:

Вач, бісів жидюга, як поневіряє нашу віру! Чому сам не візьмеш та не налиєш?

Дувид:

Яке тобі діло? Не бачиш, що Богу молюсь?

Нечипір:

Молись, невіро, не молись, то чорт тебе і так на роги ухватить.

(Тимчасом Орися ставить фляшку перед них, потім бере шмату і стирає стіл).

Дувид:

Оришко! Візьми та позамітай трохи, а я піду! **(До них):** Як що буде треба, то скажіть її! **(Виходить до алькира).**

ЯВА 4.

Нечипір:

(Дивить ся на Орисю): Ех, тай молодицяж, бий її кагла! Дай, я тебе поцілую! **(Хоче обняти).**

Орися:

(Відтручує його): Геть до біса! Чого лїзеш, нахабо!

Нечипір:

Ге, ге! Бриклива! Будьто би недоторкана! Знаємо ми вас!

Орися:

Ось як я тебе отсею шматою по губах поцїлую то знатимеш нас! Маєш брагу то хлепчи, а не займай нікого!

Прокіп:

Е, голубонько, не треба сердити ся так дуже, а то личко покривить ся! От краще і ти чарку отсеї чемерухи випий, то й подобрійшаєш! **(Дає).**

Орися:

Подавіть ся ви нею, коли вона вам до смаку!

Нечипір:

Хе, хе, хе!... Коли до смаку, каже! А комуж вона не до смаку? Хиба тобі вже обридла?

Прокіп:

Видко, що обридла, коли аж до жида у найми пішла, щоб близше себе її бачити, коли захоче! **(До Орисї):** А що се тобі небого так присмакувало жидам за помийницю стати? Чи не наняв Дудьо, щоб заїзних панів потїшала?

Орися:

Чого ви причепились до мене? Пеклуйтесь краще своєю фляшкою, а не мною! **(Іде за шафу і витирає посуду)!**

Прокіп:

(Пє; до Нечипора): Ех, та й гарної налила вража молодиця, аж біспки перед носом затанцювали. Чому Дудьо такої не дасть? **(Дає чарку**

Нечипорови): Попробуй но! Видно не від нині шинкує, знає де що стоїть.

Нечипір:

(Наливає і пє): А бий тебе кочерга! Якої вимацала! Гей, молодице, а може ти часом яких чарів досшала, що так раптом бере?

Орися:

(До них): От не глузувалиб з бідної сироти, то краще булоб! Пийте на здоровлє, коли маєте що!

Прокіп:

Ха, ха, ха!... Сироти, кажеш? А то яка ти сирота? Повія та й тільки. Нема лиця жити між добрими людьми, то в жидів нанялась. Ач, яка горда та пишна... Знаю я хто ти!

Нечипір:

Знаєш? Невжеж! Хтож вона така? Роскажи!

Прокіп:

Ге, ге!... Цікаво? Така як кожда! Хибаж порядна людина стане няньчити жидівських бахурів?... Сирота, по первому покійникови!

Нечипір:

А гарна, біс її матері! Не сором би і за жінку взяти. **(До Орисї):** Гей, ти, молодице!... Чуєш? А йди но сюди!

Орися:

(Не дивлячись на них, до себе): Таки зараз і побігла! Дожидайсь!

Нечипір:

Що ти там муркочеш? Ходи, нехай приглянусь з близька, чи підхожа на господиню?

Прокіп:

А що? Поквапилась? Ти думаєш, що так і

прилипне! Деж пак! Хазяйський син, одно слово!

Нечипір:

А хтож я хиба такий?...

Прокіп:

Хто? Ха, ха, ха!... Босяк! Гольтіпака!

Нечипір:

(Хватає фляшку): Хто? Я босяк? Ось я тобі зараз покажу гольтіпаку. **(Хватає за груди і заміряєсь фляшкою).**

Прокіп:

Ти мені покажеш? **(Вихвачує зза холяви ніж):** Побачимо!

Орися:

Що се? Вже і до горла беретесь? Покиньте! Бог з вами!

Нечипір:

(Опускає фляшку): Щож я йому за босяк?

Прокіп:

Ти думав так зараз і злякать? Не на такого попав! Гляди, а то горло переріжу!

Нечипір:

Бачиш? Вже і в пригоді стала! **(До Орисї):** Спасибі, молодице, що заступилась. **(Хоче обняти)**

Орися:

Іди ти під три чортиці! Чого лїзеш?

Нечипір:

Ге, ге!... Диви як вибрикує! Та ти, голубонько, не дуже то, бо як захочу то й поцїлую!

Орися:

(Бє його стиркою по губах): Відчепись ти, мерзенний! Тьфу!

Печипір: Хто? Я босяк? Ось я тобі зараз покажу! — Дїя 4-та, Бдслона І-ша, стор. 77-ма.

ЯВА 5.

Малка:

(Вбігає: до Орисї): Що ти тут робиш? Я тебе на то тут післала? Га? З парубками цілуватись?

Орися:

Потрібні вони мені до хріну, ваші парубки! А от лізе нахаба цілуватись, думає, на таку натрафив як сам!

Малка:

Ну, ну... не теревень богато, а іди, бо там твій бахур розрешетив ся неначе в дома! Іди! **(Витручує її. Орися спішно виходить).**

Малка:

Ігі! Паскуда! Стільки роботи всюди, а вона тут буде герштикатись!

Прокіп:

Та ти не дуже так кричи! Чого хочеш від неї? Її хазяїн покликав тай казав, щоб зісталась тут. Хибаж вона винна, що її зачіпають?

Малка:

Що зачіпають? Хто? Який чорт її зачіпає? Се вона сама до кождого чіпляєсь!...

Нечипір:

Слухай, мой, жидівко, звідкіль вона у тебе взялась, ота молодиця, чи дівка? Що вона за одна?...

Малка:

Що за одна? Або я знаю, що за одна? Бродяга! Приблукалась до мене з бахуром, тай тільки хліб дармо їсть. А роботи з ньої нема.

Прокіп:

Ач, погана жидова! Роботи, каже, нема! А робилаб ти боками погана віро! Нащож держиш, коли роботи нема?

Малка:

А деж піде? Хто хоче бродягу? У неї навіть пашпорта нема, а без нього звісно, зараз в острог!

Прокіп:

І ти рада, що нікуди їй бідній подітись, тай товчеш як гамана!

Малка:

Яке тобі діло, що заступаш ся?

Прокіп:

А таке діло, що не знущай ся над хрещеною вірою! От яке діло!

Малка:

А щож, може нарядити як баришню тай кланятись?

Нечипір:

Слухай но! Поклич її сюди! Я хочу з нею поговорити дещо. Я запитаюсь звідкіля вона.

Малка:

Так вона тобі зараз і скаже! Вона мабуть і сама не знає!

Нечипір:

Як же то, щоб не знала? Мусить знати! Давно вона у тебе?

Малка:

Та ще якось в торік на масляній прийшла, обдерта, голодна, без копійки при душі, ну і я приняла в хату, думала, що поміч буде, а вона тільки плакати уміє, та бахура пестить, а помочі з неї нема!

Нечипір:

А щож ти їй платиш за те?

Малка:

Що? Ще й платити? Вона і за хліб не відробить!

ЯВА 7.

Входить Семен.

Семен:

Добрий вечер вам, люди добрі!

Прокіп і Нечипір:

Добрий вечер! **(Дивлять ся на нього).**

Малка:

Добрий вечер. Сідайте. Що прикажете?

Семен:

Та поки що нехай відітхну. Утомивсь! Подай там чим промочити горло, тай перекусити. **(Сідає при другім кінці стола).**

Малка:

Що позволите?

Семен:

Та щож би? Чарку доброї горівки, хліб, та ще що там маєш.

(Малка іде до шинку, приносить фляшку, чарку, хліб і рибу і ставить на стіл. Семен скинувши шапку пє і закусує).

Нечипір:

Гей, жидівко, а кілько тобі слідує з нас?

Малка:

Руб і двайцять.

Прокіп:

Руб і двайцять? А то за віщо стілько?

Малка:

Сам знаєш за віщо: випив дві фляшки повних та й ще питає за віщо?

Нечипір:

(Пяний): На, на! Бери! Щоб тебе за печінки взяло! **(Дає гроші):** Ходи, Прокопе!

Малка:

За що лаєш ся, свиня? Іди, іди на зломану голову! Не бачили волокити! Іди!

Нечипір:

Що? Ти ще й лаєш погана віро? Ось я тобі зараз покажу волокиту! **(Бє коштуром по шафі. Фляшки падають з бренькотом на землю).**

Малка:

Ґвалт! Ґвалт! Що робиш, свиня! Дудє! Дудє! Ґевалт!

(Семен схопивсь і придержує Нечипора, Малка кричить, Нечипір пручаєть ся)

ЯВА 8.

Дувид і Орися вбігають.

Дувид:

Що таке сталось? Малке, чого кричиш?.

Малка:

Ґевалт! Розбійники! Калавур! Біжи поклич городових.

Нечипір:

Нехай не свинькає, погана жидова!

(Дувид і Прокіп витручують на двір Нечипора; Семен глянувши на Орисю остовпів. Малка кричить: калавур і виходить).

ЯВА 9.

Семен і Орися.

Семен:

(Стрепенувшись): Що я бачу? Се ти, Орисю?

Орися:

(Перелякано): Семен? Ти? Ти як сюди забрив?

Семен:

Питаєш, як забрив? Тебе нещасную шукаю!

Орися:

Мене? На що я тобі здала ся? На глум? Ще мало горя пережила? Чи не мститись задумав?

Семен:

Я? На тобі мститись? За віщож?

Орися:

(Плаче): Щож тебе спонукало шукати проклятy? Невжеж ще і досї думають, що я жива?

Семен:

Всяко думають, однак я постановив не спочить доти, доки не знайду тебе, коли не живу, то бодай мертву.

Орися:

Лучшеб було, колиб був мертву знайшов! Ох, Семене, що там роблять мої найдорожші, батько, мати, чи ще живі вони?

Семен:

Насамперед розкажи, як се з тобою сталось, що ти аж тут за триста верстов опинилась?

Орися:

(Плаче дуже): Не...пи...тай...Семене! Не муч! Що я пережила, се тільки Богу відомо! Наблукалась, нагорювалась по чужих людях нераз вже над кручею стояла, та одна гадка про дитину...

Семен:

(Живо): Що? Що ти сказала? Яка дитина?

Орися:

Моя? Мій син, овоч моїх шалених мрій, проклятий своєю матїрю, здержав мене від душогубства. Се одинока потїха, яка менї осталась на сві-

ті! Блукаючи я тут опинилась, на поштурковиско жидівське, ради сина.

Семен:

Бідна, бідна, нещасна жертво поганого ворога. Каїна. Щоб йому місця не було на сім, ні на тім світі!

Орися:

Цить. Семене, не клени! Нехай йому Бог милосердний простить. Я вже відпокутую сама і за нього і за себе. Він батько мойого сина. Я сама згину, та нехай хоч дитина буде мати батька, що певно буде нею піклуватись.

Семен:

Забудь нещасна і думати про се! Хибаж такий Ірод має чутя батька? А батько твій та мати побивають ся за тобою, Господи як? Батько ходить мов тінь, а мати вже очи виплакала. Одинокою в них розрадою і підпорою на старість то Марко.

Орися:

(Кидаєсь): Марко? Він підпорою моїм рідним? Як же-ж то? Не прокляв і їх через мене окаянну?

Семен:

Ні, Орисю! Зразу пішов був геть, в світ за очи, Мотря збожеволіла, двір панський попелом став тої ночи, коли ти утікла. Матір твою ледво до життя привели люди. Опісля батько, будучи певним, що тебе вже на світі нема, відшукав Марка в місточку, попросив до дому і передав йому своє хазяйство. Дальше не знаю, бо отсе вже третий місяць як я вийшов з дому, шукаючи за тобою. Наймавсь по економіях, щоб на хліб заробити і так аж сюди доплентав ся.

Орися:

І щож тепер мені осталось? Одна смерть лиш поратунком для мене тепер... І щож з того, що ти мене відшукав?

Семен:

Ходім до дому. Батько і мати все простили тобі, для них ся хвиля, коли тебе ще раз побачуть, буде послідною осолодою в горю перед могилою. Ходім Орисю таки зараз, сьогодня

ЯВА 10.

Входить Дувид і Малка.

Малка:

Ти ще і досі тут чишиш? А корови хто напоїть? Тобі тільки з босяками теревені править, — бачиш яка халепа через тебе? Скілько шкоди!... Ти будеш мені пів року відроблять за все!

Дувид:

Малке? Чого ти чіпаєш ся даром її? Хибаж вона винна?

Малка:

Ти вже знову заступаєш ся? Балаґули! Ти думаєш, я не бачу, як ти чепуриш ся до ньої? Я тобі пейси висмикаю! Ти трефняк! Паскідник! **(До Орисї):** Іди! Чого киснеш?

Семен:

Почекайте но ви, не дуже спішіть ся лаяти. Се моя родичка і я її заберу з собою.

Малка і Дувид:

(Здивовано): Що? Родичка?

Малка:

Ти думаєш, що так я її пущу? Цікавий! **(До Орисї):** Чого стоїш? Іди!

(Орися плаче).

Семен:

Щож вона в неволю в тебе запродалась, чи як? Іди, Орисю, збирай ся! Підемо!

Дувид:

Як то підемо? Куди? Я її не пущу!

Малка:

Що се? Знову розбій? Дуде, іди поклич пристава! **(До Семена):** Я тобі покажу, що то значить бунтувати! Думаєш я її даром держала з бахуром скоро год?

Орися:

Семене! Лиши мене! Ні-на-що мені вже тепер житє здалось?... На посміх та наругу я верну в рідне село? Краще тут згину! Лиши мене!

Семен:

Ні, Орисю, не лишу вже я тебе. **(До жидів):** Ну, щож ви хочете, щоб платить вам, чи якої примхи?

Малка:

Що платить? Мені роботи треба, а не гроший! Вона і так в острог попаде, коли за пашпорт спитають. Вона бродяга, волокита, я її від жандармів охороняла!...

Семен:

Перестань лякать. Ось і пашпорт для неї! **(Витягає папір):** Ви думаєте, що натрафили на бідну, безпомічну, тай будете знущатись?

Малка:

Я тебе не знаю, чоловіче, що ти хочеш? Іди собі! **(До Орисї):** Ідеш до дітий, чи ні? Хочеш, щоб за патли витягла?

Семен:

(Скипів): А зась! Кого за патли витягнеш?

Дувид:

Що ти тут розкричав ся? Геть звідсіля, а то поліцію покличу!

Семен:

Клич, а то я і сам покличу! Збирайсь Орисю!

Малка:

Орисика! До хати я тобі кажу! **(Бере її за коси, Семен кидаєсь до Малки, Дувид до Семена).**

Орися:

(Вириваєсь від Малки): Так ось я так дослужилась? За коси тягаєш? Так пропадай же проклята жидова. **(Біжить в двері до хати).**

ЯВА 11.

(Входить Городовий — Поліцай).

Городовий:

Что случілось? Чаво аріош?

Малка:

Вот розбійник напав, ґаспоїін ґородовой!

Городовий:

Ето ти мужик драть ся задумал?

Малка:

Да, да, он! Бачто ваше благородіє, фляшки поламав, мені голови розбив, ай, вей мір, вей мір!

Городовий:

(До Семена): Хто ти такой?

Семен:

Я? Сторонний.

Городовий:

Од кудова?

Семен:

З Пересолинець, над Дніпром, коли знаєте!

Городовий:

Ну, ладно. Паспорт імієш?

Семен:

Є! Ось він. **(Витягає і показує).**

Городовий:

(Бере пашпорт. дивить ся, потім ховає): Ну ладно. А вот ти мнє ґалубчік скажі, по какому делу ти шлєш ся у нашом ґородє?

Семен:

Вперед зверніть, пожалуста, бумагу. Нащо спрятали?

Городовий:

Падаждї, ґалубчік мой. Ось пожалуй только за мной!

Семен:

Куди за вами?

Городовий:

Куди? В участок.

Семен:

По що я туди ходить буду?

Городовий:

Там тєбє і скажуть. Ідьом тє! **(Бере Семена за плече).**

Семен:

Що се? Арештуєте мене?

Городовий:

Да! Пайдьом тє!

Малка:

Як то? А хто буде платити менї?

Орися:

(Виходить з хати з дитиною одягнена в дорогу): Семене! Кудиж ти? Господа служивий, куди ви його берете?

Малка:

Ти куди зібралась? Утїкать хочеш? Зараз вернись! **(Кидаєсь до Орисї і тручає до хати).**

Семен:

Нічого, Орисю, зостань ся поки що, а я швидко вернусь.

Городовий:

Нєт ґалубчік! Нє швілко вернеш ти! **(Тягне його).**

Орися:

Що се? Арештуєте? За віщо? **(Кидаєсь до Семена, вирвавшись від Малки):** Пустіть його!

Городовий:

Напрасно красавіца прасіть. Нє льзя пустіть. Он арестован, за зделаний погром на дом ґасподіна Дувида!

Орися:

Хибаж се він? Змилуйтесь! Він не винуватий. Пустіть його!

Городовий:

Єто нє майо дєло. Надо в участок зайті і посвідєтельствовать.

Семен:

Орисю, покинь мене оборонять! Я скоро вернусь, а тоді, бісова жидова, ми порахуємось з вами.

Дувид:

Що ти ще будеш грозить? Беріть його господін! Він погромщик! Розбійник!

Семен:

(До жида): Іду! А ти жиде затям собі добре! Прощай, Орисю! Дожидай ся і будь готова, я скоро вернусь **(Іде).**

Городовий:

Падождї! Дувид, пожалуй з намі, надо свідітеля!

Дувид:

Ну, ну! Я завтра, ваше благородіє!

Городовий:

Сї час! Скарєй!

Малка:

(Дає Дувидови шапку і жупан): Ну, іди Дуде, коли господін городоний приказують.

Дувид:

(Не радо бере шапку і жупан): Харошо! Їдьом! **(Виходять).**

ЯВА 12.

Малка і Орися.

Орися:

(Плаче; до Малки): Що се ви виробляєте? За що Семена арештували? Що він вам завинив? Душогуби!

Малка:

Іди там до своєї роботи, задріпана! Куди ти наладилась? Утїкать? Анї думай, а то ноги поламаю! Чуєш?

Орися:

Чогож ви від мене хочете? Що я вам в неволю запродалась, чи що? Чого мене здержуєте? Пустїть! Я собі піду!

Малка:

Як то підеш? А хто менї відробить за те, що скоро год їш мій хлїб? Думаєш, я даром буду тебе годувати з бахуром?

Орися:

Хибаж я вам не роблю ніч і день, не працюю; гоните мене як собаку, та ще вам мало моєї працї? Душу з мене хочете взяти?

Малка:

Ой, йой, йой! Яке велике робітниця? Ти тільки киснеш та слинниш куди ходиш. Яка з тебе робота? А як позавчора той пан з Одеси кликав тебе в номер то чого комирзилась? Чому не йшла? Ти думаєш, що я на що тебе держу?

Орися:

(Люто): Що? Так ти ось на що мене держиш? Торгувать мною хочеш? А не діждеш ти того, щоб я на такий сором пішла!

Малка:

(Перебиває): Що за сором? Яке сором? Паши платять! Добре платять. І мені заробок і тобі. От яка свята та невинна! А на руках що? Ха, ха, невинна!... Ну, ну! Йди до хати, йди, а зараз. Ти думаєш, що сей розбійник, що пішов в участок, і справді зараз прибіжить тай ухватить тебе? Ха, ха, ха!... Він небого і за год до дому не потрафить. У нас є добра кліточка на таких розбишак. У Сибір, голубочко, не близько, буде мав час потюпати та порозглядатись. А ти як не станеш те робить, що я прикажу, то і тобі доведеть ся етапу попробувати, а утікати тобі нікуди. **(Вийшла).**

ЯВА 13.

Орися:

(Сама; падає на лавку і гірко плаче; по хвили): Ох! Боже! Чиж ще мало кари? Чи нема вже в тебе милосердія? Чиж се твоя воля святая, щоб мені вже не вирватись з пазурів діявола? Колиж вже я не гідна твойого прощеня, то чомуж не дав мені смерти коли я так благала тебе о неї? Боже! Ратуй мене! **(Павза)**. Досить вже муки! Ходім сину! Підемо! Коли не знайдемо щастя хоч для те-

бе, то знайдемо смерть в холодній воді, або під колесами машини! **(Іде до дверий, а на зустріч їй входить Мотря; Орися з жахом відступає взад).**

ЯВА 14.

Мотря:

(Довго дивить ся на Орисю): Знайшла! Нарешті знайшла тебе! Ходи, сестричко, Ясь кличе. Він вже давно виглядає тебе. Вінчатись буде. Ходи, мене прогнав: ти гарнійша за мене. У тебе і гостинчик гарний для нього! Щаслива ти голубко! Ха, ха, ха, ха!... Ходім!

Орися:

(З жахом): Мотря?... Що з тобою?... Де ти тут взялась?

Мотря:

Ха, ха, ха, ха!... Боїш ся? Лячно тобі, щоб твого щастя не украла в тебе? Не лякай ся, сестричко. Твоє щастє за велике, я не в силї його донести.

Орися:

(Зі страхом відступає взад): Іди собі! Іди собі геть! Я тебе лякаюсь! Ти страшна! Геть!

Мотря:

Не бійсь, голубочко, я піду, тілько ти перше вділи менї частинку твого щастя, цїлого менї за богато! **(Витягає ніж зза пазухи):** На ножа! Удїли менї половину!

Орися:

(Відступає взад): Що! що... ти... за... ду... ма... ла! Що дїлити? Геть! **(Тисне дитину до себе).**

Мотря:

(Наступає): Не хочеш? Так давай я сама

Мотря: Не хочеш? Давай я сама передіну! Ілл. IV. Шаповаленко, стор. 92-га.

розділю! **(Бере лївою рукою за дитину, а правою показує ніж): Давай!**

Орися:

(З великим жахом кричить): Геть! Що ти! Ратуйте! **(Ховаєсь за шафу, в тім вбігає Малка, Мотря кидаєсь до Малки з піднесеним ножем. Малка кричить ґезалт і вибігає на двір. Мотря за нею)**

Орися:

(Виходить зза шафи): Господи! Ратуй мене! Геть! Геть з відсїля, хоч каторга, хоч смерть. Анї хвилини більше! **(Скоро бере хлїб зі стола, пряче під паху і йде в двері; в дверях з'являєсь Дувид).**

ЯВА 15.

Дувид:

А се що? Ти куди, Оришки?

Орися:

(Рішучо йде до дверий): Геть, пусти мене! Годї вже знущатись!

Дувид:

Пожди! Хто знущаєсь? Моє Малке? Ну, ну! Воно дурне! Куди тобі ходити, оставайсь. Твій родич, той Семен, вже не прийде. Завтра відправлять його етапом в ґубернїю, а звідти або в Сибір або до села. З ким ти підеш?

Орися:

За щож його етапом? Що він провинив? Чого ти напосїв ся на нього?

Дувид:

Хто, я напосїв ся? Яке менї дїло до него! Він розбишака! Ну, ну, вернись Оришки! Серденько не йди! А то менї сумно буде без тебе! Наплюй

ти на моє дурне Малке! Я тебе люблю! **(Хоче обняти її за стан).**

Орися:

Геть, жиде поганий! Не приступай, а то бороду вирву! **(Пускаєсь до дверий).**

Дувид:

Оришки! Куди йдеш? **(Хватає її за одежу, з під одежі випадає хліб).** Ти злодійко! Чекай! Ти обікрала нас! Чекай!

Орися:

(Орися вибігає за двері. Дувид за нею біжить і кричить): Ґевалт! Злодій! Злодій! Держіть! Ґевалт!

З А В І С А.

Відслона II.

Сцена та сама, що в 1-ій дії, тільки кузня стоїть побіч хати. Діеть ся оден рік пізнійше.

ЯВА 1.

(Орися крадесь через сцену з дитиною на руках. Заглядає в хату через вікно).

Орися:

Нема нікого. Господи святий! Деж вони? **(Заглянула кузню:** А се що?... Кузня? Чиняж то? **(Іде під кузню і розглядає):** Боже! Що за переміна? Ох, мамо, мамо! Прийшла твоя проклята дочка! Прийшла подивить ся на тебе, моя голубко, хоч з далека, хоч через віконце. Чи і досї не простила ти менї?... Мамо!... Я караюсь. Тяжко караюсь за свій хріх! За мою гордість! І нема кінця моїй карі і не буде і на другім світї. Пращай моя нене дорога! Прощай мій батеньку рідний! Не гідна я вас побачити вже!... А ти, хатинко рідна, моя колиско дорога, щось мене негідницю захищала від зимна і бурі та не змогла захистити від проклятя, прощай!... Прощай!... Ходім мій сину!... Коли нема для нас місця на білім світї, то може хоч у холодній могилї знайдемо спокій! **(Плаче і голубить дитину, потім підходить до керницї і заглядає в долину):** А ти, керничко, свідку моїх молодих дївочих мрій, нікому не скажи, що я отсе була біля тебе. Ходім сину!... Підеш до свойого батька в покої та засмакуєш і ти тих роско-

шів, яких я вже зазнала! Ти не винний! Ти не повинен каратись за гріх матери, тобі жити треба, а мені, твоїй нещасній матері, тільки смерть одна зможе заспокоїти біль. (**Оглядаєсь**). Ох! Хтось іде!... Хтож се? Мерщій звідсіля!... (**Бігає трівожно**). Нема куди утікати. Заховаюсь, щоб хто не дізнав ся, що я тут!...(**Ховаєсь за кузню так, що деколи її видно як вона бореть ся з собою**).

ЯВА 2.

Харко і Семен ідуть.

Харко:

Ти сам бачив, Семене?

Семен:

Не тільки бачив, але і говорив з нею, розпитував, просив, щоб до батька верталась. Не хоче!

Харко:

А щож каже?...

Семен:

Каже, що нема вже у неї ні батька ні матері, що вона не варта переступити порога рідної хати!

Харко:

А я стілько находив ся, стілько нашукав ся, та напитав ся і годі було знайти. І в городі був, і в того самого жида був, а не бачив. І щож вона там робить? Як проживає?

Семен:

Що ти, Харку, так допитуєш ся? Чи не залюбив ся ти був в неї?... Бачиш?... А мовчав, вражий син!

Харко:

Залюбив ся, а як же: як чорт в суху грушу! Не залюбив ся, а так жалко стало старих, та хотів помогти. Тай вона була для мене з вас всіх вітро-

гонів найліпша, бо бодай штовханцями не годувала, а то всї як змовились: Харку сюди, Харку туди, то по музику, то по горівку, то по дївчат... Пішов дощ, Харко винен, намяли котрому боки, Харко винен, зловив панич котру цокотуху і тут Харко винен!... І все Харка штовх!... Харко побачив панича з Мотрею, сказав Семенови, Семен штовх, Мотря дізналась, що сказав, і собі-ж мене штовх. Сказав Маркови, що бачив Орисю з паничем, Марко в спину — аж покотивсь.. От бач! Тілько одна Орися не штовхнула анї разу.. От тому і менї жаль її. Ну, розказуй, що вона там у городї робить?...

Семен:

Піди та довідай ся, коли охота, а може тепер вже і вона стусана всадить?... Мовляв: Чого лїзеш не в своє дїло!

Харко:

(Лукаво): Можеб і пішов ще раз, та вас тут боюсь лишити самих, щоб не занудились разом без мене: Кого-ж будете штовхать? Другий не стерпить, а Харко вже привик. Ну, скажиж, Семене!

Семен:

Нема що казать: В жида нанялась, та поки змогла то робила, а як занедужала, то тодї і жидови ще лучше знадобилась, у пригодї стала: Годує жиденя грудьми, а паненя сльозами!...

Харко:

От Іроди!... І пощож ти її лишив там? Чому не привів до дому? Батьки-ж її давно вже простили, і ти здаєсь зобовязав ся відшукати і привести.

Семен:

Та чуєш, що не хоче! За нїщо в світї не хо-

че! Я вже був на силу вговорив, та клятий жидюга дорозумівсь в чім річ, покликав городового тай взяли мене на поліцію, подержали днів через три, насилу випустили. Щастє, що пашпорт мав. Коли випустили я знову пішов до жида, та вже не застав її там. Утікла, чи що? І вже опісля, що я накрутив ся, нашукав ся, і без нічого вернув до дому.

Харко:

Знов пропала, сердечна! Вже певно десь на дні річки раків годує, або вовки облизують ся поснідавши! Жалко мені, брате, її, дуже жалко! Здаєсь, що на край світа полетів би, колиб знав, що ще знайду живою, та на плечах приніс би до дому... **(По хвилї)**: Ну, але щож вона, не жалувала? Не побивалась?

Семен:

Вже напобивалась доволї. Вже і сліз не стає, всї виплакала!

Харко:

Чомуж ти її не потїшив, не сказав, що її все прощено?

Семен:

Не все!... Простили тільки панство, але про паненя не знають ще! Та й ще одна причина важна, що вона не вертає...

Харко:

А то що за причина?

Семен:

Гм, що за причина? Хибаж не знаєш? А от, хто тут хазяїном? Не бачиш? Хто став старому Охримови за рідню дитину?

Харко:

Та знаю! Чому не знать! Ну і щож такого?

Семен:

Що такого?... А сором де?... А як жеж їй тепер у вічі Маркови глянути? Ну, тай досада... Марко оженив ся, має любу жіночку, з города привіз, старі до хати приняли, розхазяйнувались тут і як же їй тепер? **(Видно як Орися мучить ся).**

Семен:

(Оглядаєсь): А чекай но! Хто се йде он із села?

Харко:

(Приглядаєсь): А хтож? Не бачиш? Марко з Марчихою! Бач, як заскучав за Орисею?... Яку кралю з города привіз!... От як би так Орися побачила!...

ЯВА 3.

(Виходить Марко і Ганна, його жінка).

Марко:

Добрий вечер, хлопці! А кого так стережете?

Харко:

Бомки пасемо, тай отсе пригнали напувати. А ви, голубята, звідкіля так холодочком?

Марко:

Ходили гаву ловить тай припізнились. **(До Ганни):** Іди, Ганусю, та засвіти в хаті! Там батько і мати мабуть вже сплять. Іди, серденько, та уважай, щоб не побудила, тільки їх щастя, коли сплять.

Ганна:

Та ходімо обоє, мені чогось лячно самій.

Марко:

Та чого лякатись? Хибаж я так далеко буду? Я ось тут хвильку посиджу.

Ганна:

Ні, Марку, коли так, то лучше і я останусь

та посидимо разом, а опісля і підемо разом.

Марко:

Добре. Семене, ти здаєть ся був в городі... Не чув нічого нового?

Семен:

Нового нічого, але за те старого богато чув.

Ганна:

Щож такого старого? **(Сїдає коло Марка і кладе голову йому на груди).**

Харко:

Не так то скоро допитатись в него, молодице. От, я вже допитуюсь від коли і годї допитатись. Мабуть не з медом паляниці їв.

Марко:

Голодній кумі все галушки на умі. Йому здаєть ся, що в городї вже кромі паляниць з медом, то нічого більше і їсти. Є там і бублики з перцем небоже!...

Семен:

Та що до него говорити, коли він йолуп! Як не дістане штовханця в спину, то і за день не буде уважати.

Ганна:

Ха, ха, ха, ха!... Харку, і ти мовчиш?

Харко:

Хто мовчить, той і двох йолупів навчить! Каже, що бачив в городї паню.

Ганна:

Що за паню? Та хибаж їх там мало?

Харко:

Та який чорт їх там і полїчить. Але вони панями може і породились, а та, що він її бачив, то недавно спечена із мужицької таки разової муки!

Ганна:

Що за така пані?...

Семен:

Та що його питать?... Мені і не хочеть ся згадувати, Як згадаю, то здаєсь, що всїх панів би так і своїми руками видушив!...

Марко:

Та хтож се такий?

Семен:

Твоя Орися, коли в тямку тобі!...

Марко:

(Раптом): Хто?... Орися?... **(Схаменув ся).** Аж там опинилась?

Ганна:

Яка Орися? Що ти так налякав ся?

Марко:

Ох!... А щож вона там робить? Деж вона? **(До Ганни):** Се дочка старого Охрима.

Семен:

Що робить? Жиденят кормить!

Харко:

Жиденят, паненят і воші!

Марко:

Бідна, бідна!... Он де опинилась! А ми так її цїлий рік шукали і годї було дошукатись!

Ганна:

Чогож вона в город пішла? Не було для неї місця в селї?

Марко:

Не було! Батько прокляв і прогнав!

Ганна:

За віщо-ж се? Господи!...

Марко:

За віщо?... Гірко і згадувать... Нехай тепер покутує коли завинила!

Харко:

Чим же-ж вона завинила? Що захотілось панства? Хибаж вона перша? Всї вони однаковим миром мазані! Здаєсь свята та Божа, а наставить панич цяцьку, то і рідного батька-матери відречесь, а побіжить як метелик на вогонь, байдуже що крилця обсмалить. Нї, Марку, не винна вона, а винен той штовханець, яким ти мене почастував тодї, коли я тобі хотїв показати куди твоя зіронька світить! Тямиш? Чи забув вже?... Тодї ти її міг виратувати ще.

Ганна:

Марку! Так?... То се твоя любка? І ти менї нїчого про се не сказав. Такий ти?

Марко:

Щож я тобі мав казати?... Було колись, та минуло ся!... Тепер ти моя зіронька! Ходїм, серце, в хату, — вечерять пора! **(Обоє встають і йдуть до хати).**

ЯВА 4.

Харко:

От таке, ще спасибіг, що і за се не штовхнув. Але почекай, Марку! Я тобі обіцяв віддячитись тодї, то і віддячусь! Піду в город, відшукаю Орисю, приведу домів, вона тепер певно не погордить Харком. Оженюсь з нею, відберемо батьківщину, і заживемо щасливо тобі на злість!

Семен:

Що ти плетеш? Невжеж і справдї? Чи ти так шуткуєш?

Харко:

Мої шутки вже вивітріли! Шуткуй вже ти без мене! Я зараз завтра вже і піду!

Семен:

(Встає): Ну, хай Бог щастить! Але поки що ходімо до наших. Чуєш як співають?

Харко:

Хай їм чорт! Надоїли вже штовханці! Іди, коли охота, а я останусь тут.

Семен:

Оставайсь! Та гляди не заночуй ся, а то чорти впхають в керницю! Шкода води!

Харко:

Не журись! Коли не втопили з малку, то і тепер не втоплять! А я таки тут і заночую, а рано піду ще до дядька Охрима і скажу, що вибираюсь в город.

Семен:

То й оставайсь чортів полохать! **(Пішов).**

ЯВА 5.

Харко:

(Сам): Гей, гей, милий Боже! Глузують, насміваються, а ніхто не знає, що у Харка у груди також щось там товчесь! Ніхто і не повірить, що у Харка також є те, що душею звуть! Такий вже небоже, Харку, твій талан! Ніхто тебе сироту не пригорнув, ніхто не розважив, не порадив. Але за те Харка штовхнуть то кождому охота! Піду і справді в город, знайду її сердечну, поможу, потішу, вонаж тільки одна була для мене і ласкава. Я любив її. Любив такою любовію, що не о своїм щастю а о її думав. Я бояв ся признатись її, щоб не насміялась. Але тепер, коли вона в потребі, опущена, то може і не насміє ся, коли признаюсь... Вона тепер бідна, беззахистна, то може і зглянесь на мене і не погордить моєю щирою любовію.

ЯВА 6.

Входить Галя з ведром.

Галя:

А ти що тут, Харку, сидиш? Чи не до ковалихи заглядаєш нишком?

Харко:

А, здорова Галочко! Воно, голубонько і менї дивно; мабуть мати вже сплять, що вибралась по воду, так раненько, — чи не ворожиш ти серденько часом на зорях?

Галя:

Щож тут дивного? За тобою заскучала!

Харко:

Невжеж?... От, спасибіг! Ну, давай же відро, я води наберу за те! Та гляди не штовхни. **(Бере відро і набирає води).** А отсе ти, голубко, мабуть брешеш: За тобою чогось то панич питав!

Галя:

Тфу на тебе! **(Штовхає в спину):** Ти думаєш що я Орися?

Харко:

Так, серденько? А чомуж прямо в двір не ідеш? По що скучать?

Галя:

За ким скучать?

Харко:

Та-ж за ним! Хиба-ж про кого ти?

Галя:

Таж про тебе! Про якогож гаспида більше! **(Сміє ся):** Розвесели Харку, а то так і водою між очи плюсну!

Харко:

Про мене?... Ну, вибач, серденько, набирай же води, а я тобі заспіваю: **(Співає):**

Харко: ...За тобою чогось то панич питав! — Дія 4-та, відслона 3-та, стор. 105-та.

Ходив Іван по зальотах,
То в ходаках, то в чоботах;
А як чоботи подер,
Застудив ся тай помер!

А дівчата затужили
Тай ходаки нові вшили!
Поховали в ходаках
На вигоні в бураках!

Тай могилу насипали
Кропивою обтикали,
Щоби кождий дурень знав,
Щоб чоботи шанував!

Галя:

(Набираючи води, сміє ся): Ха, ха, ха!... Таке і тебе, Харку, чекає.

Харко:

Справді?... **(Гладить її під бороду).**

ЯВА 7.

(Ті самі і Ясь).

Ясь:

(Іде дорогою і остановляєсь): Добрий вечер! А що се ти Харку так розгуляв ся? Добрий вечер, Галю!

Галя:

(Побачивши Яся стрепенулась, тепер несміло спускаючи голову): Добрий вечер, вам!

Ясь:

Позволь дівчино води напитись. Можна?...

Галя:

А я бороню? Беріть, та пийте!

Ясь:

(Бере відро і пє): Спасибі, Галю!... Харку!

Харко:

А що паничу?...

Ясь:

Побіжи но поклич сюди хлопців та дівчат, ось тут поспівають, а може і потанцюємо!

Харко:

(На бік): Значить, на заваді Харко! Ех, чорт вас бери, всї ви однакові! Піду!... **(Іде):** Крішись, Харку, будуть штовханцї!

Ясь:

(Сїдає на керницю): Галю, приступи близше. Чого соромиш ся, моя квіточко. **(Орися показує ся і бореть ся з собою).**

Галя:

Менї нїколи. Мати будуть сердити ся. **(Бере відра).**

Ясь:

Пожди, серденько, не спішись! **(Обнимає її. Галя пручаєсь).** Чогож ти? От зараз зійдуть ся сюди, пожди.

Галя:

Ох, менї лихо, побачать, осміють!...

Ясь:

Нїчого, серденько, нїчого! Хибаж можна кому очи заткати? Тай чогож бояти ся? Хибаж я вовк? Не бій ся!

Галя:

Ох, лишенько!... **(Видираєсь):** Що ви паничу?... Пустїть мене!

Ясь:

(Пригортає її): Пригорнись, серденько, близше! Чиж не віриш менї? Я так горячо тебе люблю, що хвилини спокою не маю, коли тебе не бачу!

Галя:

Ви, паничу, колись так само і Орисю любили, тай що з того? Пропала дівчина сердечна! А Мотря?... Чи ви наважились і зі мною так поступити? Бога бійтесь! Не губіть бідної дівчини! Пустіть мене! **(Видираєсь).**

Ясь:

(Придержує її): Хибаж ти, серденько, на них похожа? Орися утікла чорт зна куди, а Мотря не знаєш що вистроїла? Ледво з душею з пожежі утік. І судитись не було з ким, бо збожеволіла! А тебе одну, моя горличко, я щиро люблю і не покину тебе! Вір!

(Орися, по довгій боротьбі з собою, виступає рішучо і кидаєсь до Яся).

Орися:

Так, ось де я тебе здибала!

Галя:

(З переляком): Ай! Хто се?... **(Утікає скоро).**

ЯВА 8.

Ясь:

Що то? Хто се?

Орися:

Не пізнав? Думав пропала вже?

Ясь:

Ти, Орисю?... Деж се ти тут взялась?

Орися:

Із тамтого світа прийшла до тебе в гості і гостинця принесла! На, окаянний, приголуб його! Ти його батько! **(Кладе йому дитину на руки, він відтручує так, що дитина паде в керницю).**

Ясь:

Геть, маро! Що ти хочеш?... **(Утікає).**

Орися:

Гей, ратуйте!... Що ти зробив?... Люди ратуйте! Душогуб! **(Хоче скакати в керницю).**

ЯВА 8.

Харко:

(В тій хвилї вибігає і хватає Орисю на керници): Хто се? Господи! Відкіля ти тут взялась?

Орися:

Пусти! Пусти мене! Гей люди! Душогуб! Ратуйте дитину! **(Дере ся до керницї).**

ЯВА 10.

(Вбігають парубки, дївчата, Марко і Ганна).

Всї:

Що се за крик? Хто се? Орися?...

Орися:

Пустїть! Дитину ратуйте! Утопив!... Гей люди! **(Дере ся до керницї).**

Харко:

Дитину утопила! Мерщій драбини!

Голоси:

Шнура!... Скоро!... Драбини!... Лїзь! Лїзь!... На бік!

Орися:

Пустїть! Пустїть і мене в керницю! На що я осталась на світї?... **(Її держать).**

Голоси:

Держіть її! Ратуйте душу! **(Марко хватає Орисю, вона млїє, Харко лїзе в керницю. Загальне замішанє і крики).**

ЗАВІСА.

ДІЯ V.

Сцена та сама, що в І-ій дії. Перерва дуже коротка. — Скоро кузню усуває ся. Орися убрана як в І-ій дії спить на приспі там де заснула в кінці І-ої дії. Марта стоїть коло неї і намагаєсь збудити. Орися кидаєсь у сні нервово і придавленим голосом кричить.

ЯВА 1.

Марта:

Орисю! Доню! Що з тобою? Встань! Проснись!... Орисю!...

Орися:

(Отвирає очи, хватає з просоня Марту за руки і кричить): Ох!... Пустіть!... Ратуйте! Рат... Ох!...

Марта:

(Рівночасно): Бог з тобою, Орисю! Що тобі?

Орися:

(Неперестає пручатись): Пустіть мене!... там!... Там в керниці... Геть... Ох!... Що се?... **(Здивована довго дивить ся на Марту).**

Марта:

(Хрестить її): Що тобі донечко? Опамятай ся!... Бог з тобою! **(Плює на бік):** Пек-за-пек.

Орися:

Що?... Де я?... Мама?... Невжеж?... А...а... а...а!... Се був сон!... Боже! Лиш сон... **(Розглядає ся):** Так, то був сон... страшний... дивний... А може... **(Здрігаєсь).** Та ні, ні... Ось хата... ось керниця... Мамо!.. Се ви, мамо?... Дорога моя матінко! **(Усміхаєсь):** Так, то був сон. Боже великий, і те

Марта: Орисю! Доню! Що з тобою? Встань! Проснись!.. Орисю!... Дія 5-та, стор. 111-та.

все я у снї пережила... **(Обнимає матїр).** Мамо, мамо, яка я щаслива... то був тільки сон!...

Марта:

(Гладить її по лици): Я вже з пів години стою над тобою, буджу, буджу, телепаю і не можу добудитись, — а ти кидаєш ся і кричиш, — я аж злякалась. Що такого снилось тобі, доню? Щось мабуть страшне?!

Орися:

Ох, мамо, як страшно!... Ой, голова!... **Бересь руками за голову).**

Марта:

(Кладе руку її на чоло): Горяча... Казалам іди в хату спати!... Ще чого доброго... Боже хорони від якого нещастя!... Ніч така була холодна...

Орися:

Мамо!... простїть менї!...

Марта:

Що донечко?... Що простити?...

Орися:

Ох, правда, ви не знаєте!... То був сон.

Марта:

Іди-ж, іди, Орисю, в хату!... Ну, і хтож таке бачив... на дворі спати?... Я собі, байдуже, заснула... аж отсе ранком вже прокидаюсь, щось кричить нїби під землею. Встаю, вже день білий, сонце сходить, вибігаю на двір, а ти ще на присті лежиш, та так шамочеш ся, кричиш із просоня. Я мерщій кинулась до тебе будити, і от на силу розбудила... Скажи, доню, що такого снилось?...

Орися:

Ох, мамо!... **(Жахаєсь):** Страшно! не питайте краще!... Менї, мамо, мої лукаві мрії у снї показались. Се була наука, страшна наука! Та, слава

Богу, що тілько у сні!... **(По хвили):** Мамо, що Свирид казав вчора, коли я утікла з хати?

Марта:

Чогож ти, доню, утікала? Ти не знаєш, як мені було тяжко, коли ти, нічого не відповівши, утікла з хати...

Орися:

Мамо простіть, я дурна була. Перепросіть Свирида і перекажіть, щоби Марко присилав людий. Мене, сон научив — до смерти не забуду!

ЯВА 2.

Охрим:

(Виходить з хати, молить ся): Радуй ся обрадованная, Господь з тобою, благословенна ти... А що ви вже тут так зранку і вже сваритесь?...

Орися:

(Кидаєть ся до Охрима): Ох, тату, любі мої!

Охрим:

Що ти?... Чого?... Що сталось?...

Марта:

А от заснула ще звечера от тут на приспі, тай мабуть голова розболіла. Казалам іди в хату спати...

Охрим:

Тут на дворі спала цілу ніч? І ти, стара, її на те позволила?

Марта:

Говори собі! Та де позволила? Просила, що лиш хвильку відпочине, ну і я пішла в хату та й лягла. Цілий день налазиш ся, то і заснеш як дерево. Яка то тепер ніч? Ще не смерклось добре, а вже свитає. **(До Орисї):** Іди, Орисю, до хати, умий ся та затопи в печі, Сьогодня неділенька свята. Іди, дитинко, іди. **(Орися іде в хату).**

ЯВА 3.

(Ті самі без Орисї).

Охрим:

Я тобі казав, що ти сама стара та й дурна! Лишити саму дівчину на дворі спати? Може чого перелякалась, а може застудилась, та ще, недоведи Господи, якого нещастя!...

Марта:

Ну і вже розторкотав ся зранку в неділю. А тиж де був? Чому не покликав в хату?

Охрим:

Та я... я-ж заснув... Натомив ся цілу днину...

Марта:

То й мовчи, а не торкочи, коли і сам заснув... Її щось дуже страшне приснилось, бо я аж до хати почула як кричала крізь сон. Ледво добудилась.

(Іде в хату).

ЯВА 4.

Охрим (сам):

І ослаби і остави і прости і відпусти Господи всї согрішенія вольному і невольному **(Іде за хату)**. А уш! А порпалаб тебе лисиця! Дивись як грядки подерли! А киш! **(Вертає і кричить до хати)**: Марто! А йди но там курп з города вижени! А то чисто просо столочили.

Марта з хати:

Та вижени сам! Ворота чому не зачинив?...

Охрим:

А зачинилоб тобі пельку **(Іде)**: От, Іроди, не дадуть і помолить ся. Прости Господи. **(Іде знову за хату)**: Благословен плод черева твоего, яко родила еси будущого віка...

ЯВА 5.

Марта:

(Іде з ведрами по воду): Ось що вона собі зимріяла в своїй дурній голові... Паньство... дурне козеня!... Не успів паничисько усміхнутись, а воно дурне вже і о паньстві думає... Куди нам?... От трафляєсь добра людина, іди з вискоком. Працюй, шануй, то і своє паньство буде. **(Набирає води).**

ЯВА 6.

Марко:

(Йдучи вулицею завертає): Добрий день вам, пані матко! З неділею будьте здорові. **(Кланяєсь).**

Марта:

Здоров сину, Марку! А куди вже так зрана?

Марко:

Та іду до утрені і поступив сюди нарочно спитати, чи говорили з Орисею об тім, що я прохав? Мені, пані матко, гірко самому хазяйнувати. Все в кузні тай в кузні. Роботи, спасибіг людям, доволі, так нікому і ложки страви зварити... Ви мені, пані матко, обіцялись що поговорите з нею. Чи питались? Я вже скільки разів питав сам її, але вона все викручуєсь, не відказує ні сяк, ні так. Я знаю, що матері скорше скаже. Що вона?...

Марта:

Питала, синоньку, вчора, та вона і мені нічого не відповіла. Але сієї ночи снив ся її якийсь чудний сон, що зразу перемінилась. А зрештою вона сама тобі розкаже. А людий, синку, присилай, та нехай Бог благословить.

Марко:

Спасибіг вам, матусю!... Іду, попрошу дядька

Свирида, тай старшину, і в вечері прийдемо. Оставайтесь здорові, паніматко. **(Цілує в руку і відходить).**

ЯВА 7.

Охрим і Марта.

Охрим:

(Виходить з поза хати і несе під пахою квочку, а в шапці яйця): Коли ти вже жінко будеш розум мати? Посадила квочку в свинюшнику, тай байдуже!

Марта:

Яку квочку? Де?...

Охрим:

На, подивись! Ще щастє, що свині не роздерли.

Марта:

Ох лишенько, то котра? Я-ж там її не саджала. То мабуть сама нанеслась та й насіла.

Охрим:

Сама насіла? А ти від чого господиня? Чому не доглянула?

Марта:

От вже прийшла неділенька, вже й почав нипати та шибатись, щоби мав що торкотати.

Охрим:

А сто сот копиць чортів з рогами вашій матері з вашим хазяйством. На, занеси в хату.

Марта:

(Наставляє запаску. Охрим кладе з шапки яйця, а другою рукою бере курку): Давай, давай! А ти би ґаздо хоч кучму свою прихимрав трохи, Ходиш розчіхраний, як сороківський дяк. Іди та прибери ся. Сьогодня люди прийдуть.

Охрим:

Що за люди, які?

Марта:

А от Марко знову тепер повертав та й питав ся чи можна сватів присилати?

Охрим:

Ну, а ти йому що казала?

Марта:

Що казала? Казала, щоби присилав.

Охрим:

Ну, а як та розтріпана знову зґедзкаєсь? Ти її питала?

Марта:

Не бійсь, не зґедзкаєсь. Її вже вийшла примха з голови. Вона рада. А ти іди та бороду підбрий та прихимрай ся трохи. Далї вже із церкви будуть вертати, а ти й досї ходиш як страхопуд який.

Охрим:

Хибаж ти мене збираєш ся женити, чи що?

Марта:

А вжеж, — а з сухою осикою не хочеш? Бач, а на запічок капляти! Іди, іди приберись! **(Іде до хати).**

Охрим:

А чекайно! А горівка у нас є?

Марта:

От бач, хазяїн!? По курниках та свинюшниках звивати цїлий ранок та торкотати то знає, а про те, що йому слїд подбати, то йому байдуже! А смикнув би, коби хто постарав?... Є! Є!

Охрим:

Маєш? А не сказала! Голубочкож моя! Чекай, най тебе поцїлую за те. **(Хоче поцїлувати,**

Марта його відпихає і випускає запаску з руки, яйця випадають).

Марта:

Ох, лишенько, щож ти наробив старцуне?!... Орисю! Орисю! А дай но там миску або що!... **До Охрима):** Чекай, дам я тобі цілуватись! Дивись як урадував ся!

Охрим:

Чорт бери! Мали свині зїсти то й зїдять! Що має висїти, то не утоне... Ходи, Марто, даси чарочку!

Марта:

А смоли горячої напий ся!... Орисю!

ЯВА 8.

Орися:

(Виходить з мискою): Ох, лишенько моє, то хто яйця побив?

Марта:

Не питай а збирай швидко! Ще хто надійде, а тут такий лад. А йди старий та приберись! **(Пішла в хату).**

Охрим:

(До себе): От таке старому: горівку нагадав і шкоди наробив! Тепер вже і чарочки не дасть. **(Іде в хату).**

ЯВА 9.

(Орися збирає в миску та йде в хату, за нею Харко на пальцях здоганяє).

Харко:

А тпруууу!...

Орися:

Ох! **(До него):** Тю на тебе, як злякав! Чого ти шибаєш ся так рано?

Харко:

Таж не бачиш як засапав ся? Так біг до тебе з новиною.

Орися:

З якою?

Харко:

Там голубочко на тебе збираєсь ціла вармія в селї!

Орися:

Ой лихо! Та чого? Що я кому винна?

Харко:

Не знаю, серденько!

Орися:

Та хтож там такий збираєсь?

Харко:

Коваль ще мабуть від досвітку частує у Хаїма старого Черепаху та й старшину!

Орися:

Дивись, а то на що?

Харко:

Хе, на що? А ти будьтоби і не знаєш?

Орися:

Ой, Господи! Та звідки менї знати? Ну і що я скажу, як справдї нападуть? Заступись, Харку, за мене!...

Харко:

Заступив сяб, та боюсь!

Орися:

От так! Ще й парубок. Чого-ж?

Харко:

Ге, чого? Стусанів! А то вмішай ся не в своє дїло, то й дивись, як гепне у спину, як не Марко, то ти.

Орися:

Ну а я за віщо?

Харко:

За віщо? Цікаво. Хибаж як Харка хто штовхає, то питає за віщо? От так собі аби штовхнуть, тай тільки. Але мені серденько, не те на думці. Я мовчав, аж тепер скажу тобі всю правду.

Орися:

Кажи, що?

Харко:

Я тебе люблю, Орисю, і от тепер рішив признать ся тобі поки ще можна, бо опісля як вже Марко візьме, то вже буде зась!

Орися:

(Жартом): Так?... А чомуж ти скорше не признав ся?

Харко:

А колиж було скорше?

Орися:

Було сьогодня в досвіта прийти!

Харко:

Ага! А ти зараз булаб сказала: сватай, коли любиш.

Орися:

Алеж певно, Харку, зараз булаби сказала.

Харко:

От бачиш. Я-ж того і бояв ся! А от тепер я вже безпечний, що не скажеш, тай признав ся!

Орися:

А чогож тобі так страшно? А може я тебе також люблю, хиба ти знаєш?

Харко:

Се, ви всї любите язиками тільки, а мріями то лїтаєте далеко, високо, навіть аж до панських покоїв досягаєте. Летите як комарі до свічки, а як крилця обсмалить, то тогди і свята, і Божа!...

Орися:

У тебе, Харку, все одно на думці?

Харко:

Абож може брешу? Кожда з вас і усміхаєть ся ласкаво, і щебече, як ластівка, а все нищечком озираєсь, чи не йде за нею який ґраф, або ґенерал, або який инший куцохвостий дурень. Чи не моргає на неї, мовляв: ходи серденько... ось я тебе на панський шарабан посадю, та у двір завезу, дорогі шати надієш, та місто коров доїти, та свиней годувати, то ти тільки в зеркалї будеш сидїти, та наймичок муштрувати. От на се ви всї, голубочки, ласі. А трафить ся парубяга чесного роду, то ви зараз: Підожди, каже, ще не надївувалась. Чи не так?

Орися:

Алеж так, так... тільки не всї однакові. От я за тобою, Харку, і в болото скочилаб!

Харко:

Я серденько вірю, тілько, що я сам в болото не дурний лїзти, як ось твій Марко задумав.

Орися:

Що-що? Як ти кажеш?

Харко:

Кажу, що он вже з церкви ідуть.

Орися:

Ох, матїнко, невжеж! Прощай Харку! **(Утїкає до хати).**

ЯВА 10.

(Харко, а потім гурт).

Харко:

(Сам): Ото фуркнула! Як коза! Але чекай я на злість тобі, зараз всїх сюди заманю, нехай

утнуть якої! Чи всидиш в хаті? **(Йде за кулїси):** Гей, сюди, сюди!

Голоси:

А що там?

Инші голоси:

То Харко вже дуріє! **(Харко вибігає знова на сцену і сїдає на землю. Парубки і дївчата входять і обступають Харка).**

Василь:

Що сталось, Харку? Чого кричиш?

Харко:

Хто кричить, я? Коли?

Семен:

Ще й дратуєть ся, бісів син!

Харко:

І сном, і духом... Що се вам прочулось?

Василь:

А чогож тут сидиш мов на покутї? Чи не скарб викопав? Вставай!

Харко:

Нї, не встану!

Василь:

А то чому?

Харко:

Мушу землю задержати, щоб не втїкала, бо хочу почути як ви заспіваєте.

Оленка:

Пусти, Харку, пусти, хай лежить, а ми і так заспіваємо!

Харко:

Так? Ну, то я вже пускаю, **(Встає):** А глядїть не одуріть!

Мотря:

О справдї заспіваємо тут, звеселимо Оришку, то може в дружки покличе.

Дівчата:

Справді! У неї сьогодня мабуть і заручини будуть.

Харко:

А вам вже і оскома? Не бійсь одна з другою. Покрова ще далеко.

Галя:

А ти не шуткуй, Харку, а поклич Орисю, нехай разом заспіваємо!

Харко:

Ага? А Марко що скаже?

ЯВА 11.

(Марко іде вулицею і повертає до гурту, рівночасно Орися виходить з хати, Харко прискакує і хватає Орисю за руку і веде до Марка).

Харко:

Ходи, ходи дурочко, чого тобі соромитись? **(До Марка)**: На! Здаєсь ти вчора згубив?

Орися:

(Бє Харка кулаком): А ти, шибенику!

Харко:

Так?... Вже й ти? Ну, Харку, діждавсь нарепті і від Орисї стусана! **(Іде в кут і ніби плачучи сїдає).**

Мотря:

Нуже разом:

Парубки:

Нї, ми для вас, дївчата, заспіваємо, а ви помагайте. **(Співають)**:

Ось вам, любі дївчаточка,
Віз і перевіз!

Щоб вам в житю не прийшло ся
Проливати сліз.
Всім вам треба правду знати,
Попід хмари не вганяти,
Власний стан свій шанувати,
А чужого не бажати —
Шануй власний стан,
Бо в нім кождий пан!

КІНЕЦЬ.

НОТИ ДО ПІСЕНЬ В ШТУЦІ

»ДІВОЧІ МРІЇ«

Хто хотївби дістати ноти до важнійших пісень в сій книжці, прошу написати і прислати на 50 ц. Постал Нот, а ноти сейчас вишлесь.

ВЕЛИКОДНІ ГАЇЛКИ!

Підхожі під теперішню хвилю воскресеня України. Надають ся до виставленя на сценї і для Великодної забави коло церкви, де є досить співучих сил. Дївочі і мужеські хороводи під нотами на два голоси. Дуже легкі до виученя і дуже веселі і цікаві.

Партитура коштує $3.00

Хто бажавби мати копію нехай напише на понизшу адресу, а йому вишлесь сю партитуру і лібретто.

Пишіть на адресу:

S. KOWBEL

~~1087 Pritchard Ave.~~ **Winnipeg, Man.**

671 Anderson Ave.

Драматичним Кружкам в Канаді.

Драма в 4 діях тогож автора, під заголовком:

»ЛЯХО-ТАТАРИ«

готова до вистави і може бути визичена рукопись в Тов. „БОЯН" за зложенєм 5 дол. кавції і 2 дол. за визиченє.

Котре Товариство хотілоб відограти сю драму, просить ся написати до Тов. „Боян" і прислати гроші.

Драма представляє образ знущаня ся над українським народом в часї польського наїзду на Східну Галичину.

Драма ся буде друкуватись пізнїйше.

Визичати можна аж по Великодних Святах 1920 року. До того часу Тов. „Боян" потребує її. Весь дохід з вистав сеї драми повинен піти на Український Червоний Хрест.

Адреса:

UKRAINIAN SOCIETY "BOYAN"

Box 3626, Winnipeg, Man.

ЛЮБИТЕЛЯМ СПІВУ.

подаємо до вибору отсї перлини нашої на весь світ славної пісні:

Сольові в супроводі пяна:

Січинський: — І не питай мене ..... **40ц.**
— Розжалобила ся душа ..... **50ц.**
Лисенко: — Безмежне Поле ..... **35ц.**
Волошин: — **Ой гляну я подивлю ся** ..... **40ц.**
Стеценко: — За думою дума ..... **40ц.**

Дует в супр. пяна:

Лисенко: — Коли розлучають ся двоє ..... **40ц.**

Мішані Хори:

Лисенко: — На городї, коло броду ..... **40ц.**
— Ой діброво темний гаю ..... **40ц.**
Волошин: — Чого менї тяжко ..... **40ц.**
Воробкевич: — Думи мої ..... **40ц.**
Топольницький: — Ой три шляхи ..... **40ц.**
Лопатинський: — Вставай Україно, в супр. орк і пяна **1.50**

ПРЕДСТАВЛЕНЯ.

Коли уладжуєте представленя або концерти, потреба Вам ухарактеризувати лице відповідно для з'ображеня віку і характеру даної особи — щоб не стричи кожухів і ліпити простою ґумою вуса і бороди, і не мастити вуглєм або чорнилом лиць дістаньте відповідних до того приборів.

Волосє, біле, сиве, брунатно, бльонд. чорне і риже по **20ц**
Мастикс до лїпленя вусів і бороди зі щіткою .....**40ц.**
Фарбки, чорна, брунатна, тїлиста, сива і біла по ... **30ц.**
Червона ..... **50ц.**
Руж, сухий, для дївчат ..... **25ц.**
Руж на губи, для дївчат ..... **25ц.**
Олївцї, до підчернюваня брів, чорний і брунатний по **20ц.**
Пудри, білий, рожевий і брунатний — по 25 35 і **50ц.**
Колд-Крім до змиваня лиця — по ..... **50ц.**
Базелїна, біла до змиваня лиця — по ..... **10ц.**

В приготованю є практичний ПІДРУЧНИК ДЛЯ АМАТОРСКИХ КРУЖКІВ, де кождий знайде добрі поради, як заховувати ся в часї проб і як на сценї і як приготовити своє лице, щоби воно виразило те, чого хотїв автор ..... **35ц.**

Замовленя посилайте до:

UKRAINSKA KNYHARNIA "ACCORD"
216 Dufferin Ave. : : : Winnipeg, Man.